

ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର

STOKE PRESS.

ଶ୍ରୀ ଚେଷ୍ଟିତା ଶ୍ଵେତା ବ୍ରହ୍ମପୁର

ବାଳବିନୋଦ ପ୍ରତିମାଳା ୯

ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର

ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରଣୀତ

BISVAMITRA

BY

BASUDEV MAHAPATRO.

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

Printed & Published by

The Students' Store,

AT THE STORE PRESS

BERHAMPORE.

1927

୧୯୨୭

Price As 3

ବାଳଦିନୋଦ ଗ୍ରନ୍ଥମାଳା

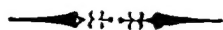
୧ ଗୋପଲଳା	ଶ୍ରୀ ଦାମୋଦର ମିଶ୍ର	ଟ ୦ ୮
୨ ପୁରୁଣକଥା ୧ମ ଭାଗ	ଜନୈକ ଶିକ୍ଷକ	ଟ ୦ ୩
୩ ମାର୍କଶ୍ରେଷ୍ଠ	ଶ୍ରୀ ରମଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ବି. ଏ	ଟ ୦ ୩
୪ ପୁରୁଣକଥା ୨ୟ ଭାଗ	ଜନୈକ ଶିକ୍ଷକ	ଟ ୦ ୩୨
୫ ସାଜାଦେଶ	ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର	ଟ ୦ ୧
୬ ଟିକ ଲୁମ୍ବାୟଣ	ଶ୍ରୀ ଦାମୋଦର ମିଶ୍ର	ଟ ୦ ୧୩
୭ ଟିକ ମହାଭାରତ	ଶ୍ରୀ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର	ଟ ୦ ୧୩
୮ ବାଳବର ଅଭିମନ୍ୟୁ	ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମଣଚନ୍ଦ୍ର ଟିକ ଶାସୀ କାବ୍ୟଜ୍ଞ ଶ୍ରୀ ସଂଖ୍ୟଜ୍ଞ ଶ୍ରୀ ସାଂଖ୍ୟରତ୍ନ	ଟ ୦ ୧
୯ ବଶ୍ୟାମିତ୍ର	ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର	ଟ ୦ ୩
୧୦ କର୍ଣ୍ଣ		ଟ ୦ ୩
୧୧ ଅଜନୁତା	ଶ୍ରୀ ରମଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ବି. ଏ	(ସଲଗୁ)
୧୨ ବାଲ୍ମୀକି		
୧୩ ଧ୍ରୁବ	ଶ୍ରୀ ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର, ବି. ଏ., ଏଲ୍. ଟି.,	
୧୪ ସୁଧର୍ଷିନ	ଶ୍ରୀ ନାଳକଣ୍ଠ ଦାଶ	

Stora Story Series

- 1 Stories from Betala panchavinsati
by Ramachandra Acharya, B. A. 0-2-6
- 2 Secta by Godavarish Misra, M. A., B.T. 0-4-0

ଛାତ୍ରଭଣ୍ଡାର } THE STUDENTS' STORE,
ବ୍ରହ୍ମପୁର (ଗଞ୍ଜାମ) } BERHAMPORE.

ବିଶ୍ଵାସିତ୍ର

ବିଶ୍ଵାସିତ୍ର ଜଣେ ବଡ଼ ଚାଷି ବୋଲି କିଏ ନ ଜାଣେ ? କିନ୍ତୁ ଆଉ ଆଉ ଚାଷିମାନଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ କି ଚାଷି କୁଡ଼ିଆରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ନୁହେଁ । ସେ ଜଣେ ରଜା ପୁଅ—ଜାତିରେ ମନ୍ଦିର୍ପୁ । ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ନାଁ ଗାଧ । ଗାଧ ଉତ୍ତର ଉତ୍ତରରେ ଜଣେ ଭାରି ବଳୀୟାନ ରଜା ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଧରି ସେତେ ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟ ଅର୍ଥ କାହାର ନ ଥିଲା । ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟର ରଜା ହେଲେ ବି ସେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ନିଜର ପୁଅ ପରି ପାଳୁଥିଲେ । ବାପା ଆଉ ଆଉ ବିଶ୍ଵାସିତ୍ର ଗାଦିରେ ବସିଲେ—ଯୁବରାଜ ହେଲେ । ଏଥିରେ ପ୍ରଜାମାନେ ଆଉରି ଖୁସି ହେଲେ—ଆଉରି ସଖରେ ରହୁଥିଲେ । କାହିଁକି ନା, ବାପକୁ ପୁଅ ସବୁ ବିଷୟରେ ବଳି-ଗଲେ । ବିଶ୍ଵାସିତ୍ର ଯେପରି ପଣ୍ଡିତ, ସେପରି ଆର୍ମିକ । ତାଙ୍କ ଧର୍ମବିଶ୍ଵାସ, ନ୍ୟାୟ ବୁଝାମଣା ଦେଖି ସ୍ଵର୍ଗର ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରୁଥିଲେ । •

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା, ବିଶ୍ଵାସିତ୍ର ବଡ଼ ମନଃଶୀଳ ବା ଏକଜନ୍ମିଆ ଲୋକ । ଯାହା ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ସେ ତା କରିବେଇ କରିବେ । ସେ କୌଣସି ବାଧା ବିନା ମାନିବେ ନାହିଁ—ଜନ୍ମ ଚନ୍ଦ୍ର, ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗଲେ ବି ସେ ଜିତିଯିବେ ନାହିଁ । ଲୋକେ ତାଙ୍କର ଏଇ ମନର ଜୋରକୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଭୁଲି ବୁଝିଥାନ୍ତି । ଅନେକେ ଭାବନ୍ତି, ବିଶ୍ଵାସିତ୍ର

ବଡ଼ ଗୁଣୀ, ନିଷ୍ଠୁର, କଢ଼ା ଧରଣର ଲୋକ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତା ନୁହେଁ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ବକ୍ରଠାରୁ ଟାଣ ସତ, କିନ୍ତୁ ତାହା କ୍ଷୁଦ୍ର-ଠାରୁ ମଧ୍ୟ କୋମଳ । ଲୋକର ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଫାଟି ଯାଏ । ବିପନ୍ନକୁ ସହାୟ ହେବା, ଆଶ୍ରିତକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ପରି ଲୋକ ଏ ଧରା ଧରିଛି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ତେବେ ସେ କ୍ଷତ୍ରିୟ—କ୍ଷତ୍ରିୟ ପରି ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅଟେ । ସେଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ପଦେ ପଦେ ଯୁଦ୍ଧ—ଘୋର ସଂଗ୍ରାମ । ଯୁଦ୍ଧବେଳେ ସେ ପଡ଼ୁ ସେ ଉଡ଼ି ଦେବେ ନାହିଁ ।

ଦିନେ ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ରାଜ୍ୟ ବୁଲିଯିବେ, ପ୍ରଜା-ମାନଙ୍କର ଭଲ ମନ୍ଦ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖି ଆସିବେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଦାଦି, ଘୋଡ଼ା, ରଥ, ସୈନ୍ୟସାମନ୍ତ, ତରୁରଙ୍ଗବଳ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନେଇ ବିଶ୍ୱାସିନୀ ମହା ଅଡ଼ମ୍ବରରେ ବୁଲି ରାଜ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ । କେତେ ଗାଁ ଗ୍ରାମ ବୁଲିଲେ, ନଈ ନାଳ, ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ପାର ହେଲେ । କେତେ ଊର୍ଥ, ଧର୍ମସେବ, ଦୟା ଦେଉଳ ଦେଖିଲେ । ଶେଷରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ପଡ଼ିଲା । ଏତେ ସ୍ଥାନ ବୁଲି ଗଲେ, କିନ୍ତୁ ସେପରି ପବିତ୍ର, ସେପରି ସୁନ୍ଦର ସ୍ଥାନ ଆଖି ଦେଖି ନ ଥିଲା । ଆଶ୍ରମର ସବୁ ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କୁ ଅପୂର୍ବ, ଅଲୌକିକ ବୋଧ ହେଲା । ଯାହା ଦେଖିଲେ, ଅଖି କାନ୍ଦି ହେଲା ନାହିଁ—ସେତେ ଦେଖିଲେ, ନୂଆ ନୂଆ ବୋଧ ହେଲା ।

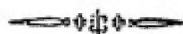
ଦେଖିଲେ, ଗୁରୁଆଡ଼େ ଗଛ ଲତା ସବୁ ସୁନ୍ଦର ଫୁଲଫଳ, କଅଁଳ ପତ୍ରରେ ଭଜି ପଡ଼ୁଛି । ସବୁବେଳେ ବସନ୍ତ ଋତୁ—ସବୁବେଳେ ମଲୟ ପବନ ବୋହୁଛି । କୋକିଳ, ଶୁଆ, ସାରା ଆଉ ଆଉ, ପକ୍ଷିମାନେ ଗଛ ତାଳରେ, ଲତାକୁଞ୍ଜମାନଙ୍କରେ ବସି ଅନନ୍ଦରେ ଗାଉଛନ୍ତି । କି ସୁନ୍ଦର ସେ ଛବି, କି କରୁନୁକଥା ସେ ଘର ! ମନୁଷ୍ୟ କଥା ଉଡ଼ି, ସେଠା ପଶୁ-ପକ୍ଷିମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ବି କଲଗୋଳ, ହିଂସାଦ୍ୱେଷ କିଛି ନାହିଁ ।

ଗୁରୁଆଡ଼େ ଶାନ୍ତି, ପରମ ସୁଖ ଘୂରି ରହିଛି । ଗୁପ୍ତମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହି, ସିନ୍ଦୂ, ବାସ ଆଉ ଆଉ ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁମାନେ ବି ହିଂସା ଶୁଦ୍ଧ ଗାଈ ବାହୁର ପରି ଆତଯାତ ହେଉଛନ୍ତି । କେଉଁଠି ସିନ୍ଦୂମାଆ ଠାରୁ ହରିଣଛାଆ ଦୁଧ ଖାଉଛି, କେଉଁଠି ବାଘମା ଛେଳିଛାଆକୁ ଗେଲି କରୁଛି — ଗୁରୁ ଆଡ଼େ ଏଇ ଦୃଶ୍ୟ, ଏଇ ଅପରୂପ ଛବି !

ସୃଷ୍ଟି ଦେଖିଲେ, ଠାଏ ଠାଏ ହୋମ ଲାଗିଛି । ଅଗୁରୁଚନ୍ଦନ, ଝୁଣା, ଗୋକୁଳ ଧୂଆଁରେ ସବୁ ଆଡ଼ ମନ୍ଦିତ ଉଠୁଛି । ଗୁପ୍ତମାନଙ୍କର ସେ କି ମୂର୍ତ୍ତି, କି ତେଜ ! ଶରୀରର ଜ୍ୟୋତିରେ ସତେ ଅବା ସେଇ ହୋମାଗ୍ନିର ଶିଖା ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଯାଉଛନ୍ତି । କେତେଠି ଯୋଗିମାନେ ଯୋଗ ସାଧନ କରୁଛନ୍ତି, ତପସ୍ବିମାନେ ତପସ୍ୟାରେ ବୁଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି — ଡାକିଲେ ଶୁଭ୍ରନାହିଁ କି, ପଶୁରିଲେ ଉତ୍ତର ନାହିଁ । କିଏ ଫଳମୂଳ ଖାଇ, କିଏ ବା ଗଛର ପତ୍ରରେ, କିଏ କେବଳ ପାଣି ପିଇ, କିଏ ବା ଖାଲି ପବନରେ ଜୀବନ ଧରି ଘୋର ସାଧନା କରୁଛନ୍ତି । କେଉଁଠି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଶୁକ୍ଳପୂତ ମନରେ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରୁଛନ୍ତି; କେଉଁଠି ବେଦର ମଧୁର ଧ୍ୱନି ଉଠୁଛି । ପବିତ୍ରପ୍ରାଣ ବାଲୁଙ୍ଗା, ବୈଦ୍ୟାନସମାନେ, ସିଦ୍ଧି, ସାଧକ, ନୈଷ୍ଠିକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବେଢ଼ି ବସିଛନ୍ତି — ମଝିରେ ଶରୀରର ତେଜରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଆଲୋକିତ କରି, ହୃଦୟର ପବିତ୍ରତାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଳ ଯାଇ, ଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପରି ବିରାଜି ଦିଶୁଛନ୍ତି । ଏ ସକଳ ଦେଖି, ବିଶ୍ୱାସିନୀ ତନ୍ମୟ ହେଲେ । ହୃଦୟ ଭକ୍ତିରେ ଉଠିବ ପଡ଼ିଲା । ଭାବିଲେ, ‘ଏ କଣ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବୈକୁଣ୍ଠ !’

ବାସ୍ତବରେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଏ ଅଶ୍ରମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ, ପବିତ୍ରତାରେ ବୈକୁଣ୍ଠ, ତଳେ ପଡ଼ି ଯିବ ନାହିଁ । କାହିଁକି ନା, ବେଳେ ବେଳେ ଦୂର୍ଗର ଦେବତା କନ୍ଦର, ସିଦ୍ଧଚରଣ ଗବିଷା ଅନେକେ ଏ ସ୍ଥାନ ଦେଖିବାକୁ ଆସନ୍ତି । ଅଶ୍ରମର ପବିତ୍ର ସୁଖ କିଛି ଦିନ ଭୋଗ କରନ୍ତି ।

ଗଲବେଳେ ଏ ଅଶ୍ରମ ଛଡ଼ା ଡରାକୁ ଯିବାକୁ ମନ ବଳେ ନାହିଁ ।

ଆଶ୍ରମରେ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ରାଜ-ସମ୍ଭାବନା ପାଇଲେ

ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ଯିଏ ବ୍ୟାପିତ୍ର ଗୋଡ଼ାଡ଼ଲେ ପଡ଼ିଯାଇ,
ସାହୁକାର ପ୍ରଣାମ କଲେ । ବ୍ୟାପିତ୍ରଙ୍କ ପରି ଗୁଣବାନ୍ ସଜାଣୁ ନଳ

ଦ୍ଵାଦଶେ ଅତିଥି ଦେଖି ଚାରି ଖଣ୍ଡ ହେଲେ । ସେଇ ଶିଖି ବଢ଼ିବାକୁ ଆସନ, ପିଇବାକୁ ବାମନା ପାଣି, ଖାଇବାକୁ ଅରଣ୍ୟର ନାନା ଫଳ-ମୂଳ ଆସି ଥିଲା ହେଲା । ଖାଇ ପିଇ ହୁଏ ଥଣ୍ଡା ହେଲାକୁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଉତ୍ତରେ କେତେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଲା । ବିଶାମିତ୍ର ପଚାରିଲେ, “ଆପଣଙ୍କର ସାଧନା, ଯୋଗ, ତପସ୍ୟା, ଭିକାର ଉପାସନା ସବୁ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ଚଳୁଅଛି ତ ? ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ, ଆଶ୍ରମର ଚାଷ, ଲତା, ଆଉ ସ୍ନେହପାଳିତ ପଶୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଆପଣ ସର୍ବମଙ୍ଗଳରେ ଅଛନ୍ତି ତ ?” ବଶିଷ୍ଠ ନିଜର ସମସ୍ତ ମଙ୍ଗଳ ଜଣାଇଲେ — ବିଶାମିତ୍ରଙ୍କ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିଜର, ରାଜ୍ୟର, ଆଉ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କର ହାଲଗୁଣ ପଚାରି ଗଲେ । ପଚାରିଲେ, “ବିଶାମିତ୍ର, ତୁମ ନିଜର ସବୁ ମଙ୍ଗଳ କି ନା ? ପ୍ରଜାମାନେ ପୁଅ ପରି ଧର୍ମରେ ନ୍ୟାୟରେ ଆଦରାତ ହେଉଛନ୍ତି କି ନା ? ସାମନ୍ତ ପରିଜନମାନେ, ଭୃତ୍ୟ ଅନୁଚରମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ବେଳେ ପାଲ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଆଜ୍ଞା ମାନ ଚଳୁଛନ୍ତି କି ନା ? ରାଜ୍ୟରେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କର କିଛି ଉପାତ ନାହିଁ ତ ? ସୈନ୍ୟ, ଧନ ଗଣ୍ଡାର, ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଭଲ ତ ? ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ଓ ଯତ୍ନବାଦରେ କିଛି ଅଛନ୍ତି ନାହିଁ ତ ?” ବିଶାମିତ୍ର ଅତି ବିନୟରେ ସକଳ ସମ୍ପର୍କର ଜଣାଇ କହିଲେ, “ଧର୍ମୀୟ, ଭିକାରୀ ଲୋକରୁ, ଅପଣଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରୁ କୌଣସି ଅଭାବ ନାହିଁ — ସବୁ ମଙ୍ଗଳ ।”

ଭକ୍ତିରେ, ବିନୟ ମଧୁର କଥାରେ ବଶିଷ୍ଠ ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ । ତା ପରେ ଧର୍ମ, ରାଜନୀତି, ଜୀବନର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାନା ବଡ଼ ବଡ଼ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚାଲିଲା । ଦୁହିଁଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ତର୍କ ବିଚାର ଦେଖି ଦୁହେଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହେଲେ । ଶେଷରେ ବଶିଷ୍ଠ କହିଲେ, “ବିଶାମିତ୍ର, ତୁମେ ନିଜେ, ଆଉ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥିବା ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ସମସ୍ତେ ବଡ଼ ଜ୍ଞାନୀ ଶାନ୍ତ ହୋଇଛ । ଆଜି ସମସ୍ତଙ୍କ ଏଠାରେ ରହିବାକୁ ହେବ । ଖାଇ ପିଇ

ହେବ ସ୍ବପ୍ନ ହେଲେ ଯିବ । ମୋ କୁଡ଼ିଆରେ ମୁହିଁ ନ ଥୋଇ ତୁମେ-
ମାନେ ଚାଲିଗଲେ, ମନରେ ଦୁଃଖ ରହିବ । ”

ବିଶାମିତ୍ର ହେବ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ହୋଇ, କହିଲେ— “ ଏ କ
କଥା ! ଅପଣଙ୍କ ଚରଣ ଦର୍ଶନ, ଏଇ ତ ଆମର ପରମ ଭାଗ୍ୟ !
ଫଳମୂଳ ଖାଇ ତ ସମସ୍ତେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେଣି । ଅଶୀବାଦ ଛଡ଼ା ଆଉ
ଆମର ବିଶେଷ କିଛି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଅପଣ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ବିଦାୟ
ଦିଅନ୍ତୁ— ଦୁଃଖ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ”

“ ନା, ତା କପରି ହେବ ? ଫଳମୂଳ ରାଜଯୋଗ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ
ନୁହେ । ସେଥିରେ ଅରଣ୍ୟବାସିମାନେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ପାରନ୍ତି— ତୁମେ-
ମାନେ ସେଥିରେ ଜନ୍ମ ହେବ କପରି ? ବିଲମ୍ବ ହେବ ବୋଲି, ଅଗ
ଫଳମୂଳ ଅଣିଦେଲି । ନ ଖାଇ, ନ ଯିବ ତୁମେମାନେ ଫେରିଯିବ—
ଏ କ କଥା ! ନା, ତା ହେବ ନାହିଁ । ”

ଏଥିରେ ବିଶାମିତ୍ର ହେବ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ଭାବିଲି,
“ ଏ କଣ, ରବି ଏତେ ବଳାଭୁକ୍ତି କାହିଁକି । ବଶିଷ୍ଠ ବନବାସୀ
ମୁନି— ବିଶାମିତ୍ର ରାଜାଧିରାଜ—ପୁଣି ସଙ୍ଗରେ ଅସଂଖ୍ୟ ସୈନ୍ୟ-
ସାମନ୍ତ ଦାସପରିଜନ ! ରବି କୁଡ଼ିଆରେ କି ବିରବ ଅଛି ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କ
ରାଜଯୋଗ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଯେମ୍ବେରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଉଠିବେ ! ଆମ ଯୋଗ୍ୟ
ସାମଗ୍ରୀ ମିଳିବ କୁଆଡ଼ୁ ! ଅଜ୍ଞା, ଦେଖାଯାଉ, ” ହେବ ଆଗପଛ
ହୋଇ, ଶେଷକୁ ରହିବା ପାଇଁ ରାଜ ହେଲେ ।

ବିବଳା ବୋଲି ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ଗୋଟିଏ କାମିଧେନୁ ଥାଏ । ତାର
ଏପରି କ୍ଷମତା ଯେ, ବଶିଷ୍ଠ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ମାଗିବେ, ସେ
ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ତାହା ଅଣି ଥୋଇଦେବ । ବଶିଷ୍ଠ ସେଇ ଶବ୍ଦଲାକୁ ଯାଇ
କହିଲେ, “ ମା, ଦେଖୁଛୁ ତ, ରାଜା ବିଶାମିତ୍ର, ଆଉ ତାଙ୍କର ଅସଂଖ୍ୟ
ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ଅତି ଆମ ଦ୍ବାରରେ ଅତିଥି । ରାଜା ଘରେ, କେତେ

କେତେ ଭୋଗ ବିଳାସରେ ସେମାନେ ବଢ଼ି ଆସିଛନ୍ତି । ଆମକୁ ସେମାନଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବାକୁ ହେବ— ତାଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀରେ ସେମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ । ଯାହାର ଇଚ୍ଛା ଯାହା, ସେ ତା ପାଇବ । ଯେପରି କାହାର କିଛି ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ନ ହୁଏ । ଶୀଘ୍ର ସେଥିପାଇଁ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କର । ”

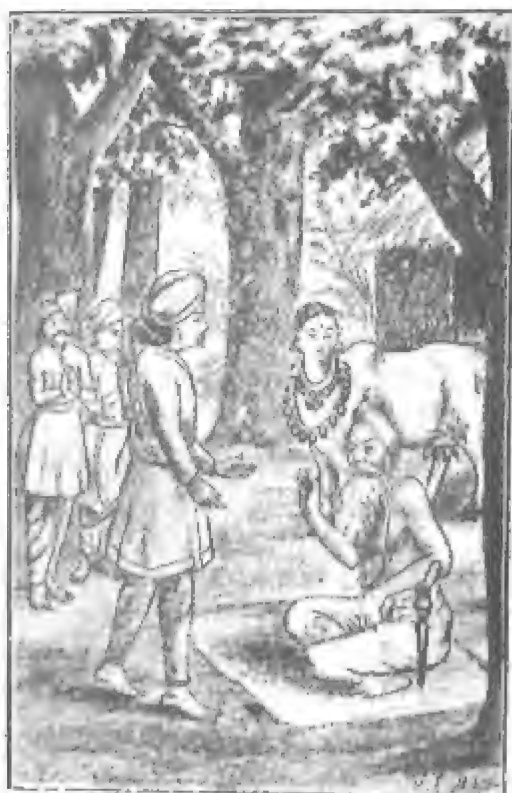
ସତକୁ ସତ ଆଜ୍ଞା ମାତ୍ରେକେ ଶବଳା କ୍ଷଣକେ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେଲା । ପୁରୀ, ମଦନଭୋଗ, ଖିରି, ଖେଚେଡ଼ି, କାନକା, ତାଡ଼ିଆ, ଅମାଲୁ ଗଦା ଗଦା ହୋଇ ଥୁଆ ହେଲା । ଚବ୍ୟ, କୃଷ୍ୟ, ଲେହ୍ୟ, ପେୟ ଦବ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ସବୁ ସୁନା ରୂପାର ପାତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଇଁ ସଜ୍ଜା ହୋଇ ବଢ଼ାଗଲା । ବସିବା ପାଇଁ ଦବ୍ୟ ଆସନ— ପିଇବାକୁ ସୁବାସ ଜଳ, ଯାହାକୁ ଗୃହିଁ ସିଏ— ସବୁ ଠିକ୍ ଠାକ୍ ! ଖୁଣିବାକୁ କିଛି ରହିଲା ନାହିଁ । ଆହୁର ଆହୂର୍ଯ୍ୟ, ଲେକର ମନ ଜାଣି ସବୁ ସାମଗ୍ରୀ ଆସି ପରସା ହେଲା— ଖୋଜିଲା ବେଳକୁ ଆଗରେ ଥୁଆ ! ସମସ୍ତେ ସୁ ସା ହୋଇ ଖାଇଲେ, ‘ତୃପ୍ତତୃପ୍ତ’ କହି ଉଠିଲେ । ଗୋଟିଏ ପଶୁ ପ୍ରାଣୀର ଏ ଅଲୌକିକ କାଣ୍ଡ ଦେଖି, ସମସ୍ତେ ଅବାକ୍ ହେଲେ ।

ଶବଳା ମୋର ହେବ

ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ତାଙ୍କର ବଡ଼ ମୂଲକ, ଅପାର ଭରବ, ଭୋଗ ବିଳାସର ସକଳ ଉପକରଣ ଅଛି ସତ; କିନ୍ତୁ ଏପରି ଗାର୍ହ ତ ନାହିଁ ! କିଛି ନ ଥାଉ, ଏ ଗାର୍ହଟି ସଙ୍ଗରେ ଥିଲେ, ଆଉ ଅଭାବ କଣ ? ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, କ୍ଷଣକେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ— ଇନ୍ଦ୍ର-ସମ୍ପଦ ଖୋଜିଲେ ବି ମିଳିବ । ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କର ଗାର୍ହଟିରେ ବଡ଼ ଲୋଭ

ହେଲା । ମନେ ହେଲା, ଏ ଗାୟତ୍ରୀ ନ ଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ସକଳ ଶ୍ରେୟ,
ସକଳ ସୁଖ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହୁଅଛି । ପ୍ରଭାତୀ କଲେ, ‘ଶବଳା କିଣ୍ଡୁ ମୋର
ହେବ ।’ ସେଇ ଶବଳାର ଭାବନାରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ, ବ୍ୟାସ
ବସିଷ୍ଠଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଅପଣଙ୍କର ଏ ଗର୍ଭା, ସମସ୍ତ ସଦ୍‌ଜାତ ଜୀବନରେ
ଭୁଲି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଅମେମାନେ ଧରମ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଅଛୁ ।
ତେବେ ଅଉ ଗୋଟିଏ କଥା ବାକି ରହିଥିବ କାହିଁକି ? ଅପଣ

ତା ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରନ୍ତୁ । ମୋର ରାଜ୍ୟ ଅଛି, ବିରବ ଅଛି, ଉପଭୋଗର ନାନା ସାମଗ୍ରୀ ଅଛି, ସବୁ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଶବଳା ପରି ଗୋଟିଏ ଗାଈ ନାହିଁ । ଅପଣ ବନବାସୀ— ଭୋଗବିଳାସ ସବୁ ଛାଡ଼ି ବସିଛନ୍ତି । ଖାଇବା ପାଇଁ କିଛି ଦୁଧ, ଯଜ୍ଞ ପାଇଁ କିଛି ଘିଅ ହେଲେ ଅପଣଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ । ଅପଣଙ୍କର ଶବଳା ହେବ କଣ ? ମୋତେ ଶବଳାକୁ ଦିଅନ୍ତୁ— ମୁଁ ବଦଳରେ ଭଲ ଭଲ ଏକ ଲକ୍ଷ ଦୁହାଁଳୀ ଗାଈ ଦେବି । ଗାଈଟିରେ ମୋର ବଡ଼ ମନ ବଳଛି— ଅପଣ ନାହିଁ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟ୍, ସବୁ ଭଲ ଭଲ ଜିନିଷ ମୋର ପାଖରେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ । ”

ଧୀର ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ବଶିଷ୍ଠ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ବାୟା ହେଲ ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର, ଶବଳାକୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ କି ରହି ପାରିବି ? ଲକ୍ଷେ କାହିଁକି କୋଟି କୋଟି ଗାଈ ବି ଶବଳାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ସୁନା ରୂପାରେ ମୋତେ ଯୋଡ଼ି ପକାଇଲେ ବି, ମୁଁ ଶବଳାକୁ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଶବଳା ଓ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ଅତ୍ରେଦ୍ୟ— ଅନନ୍ତ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ିବାର ନୁହେଁ । ସମସ୍ତ ଜାତି, ସକଳ ପୁଣ୍ୟକର୍ମ ପରି ଶବଳା ମୋ ଜୀବନର ସଙ୍ଗିନୀ । ଶବଳା ନ ଥିଲେ, ଅଗ୍ନି, ଦେବତା, ପିତୃପୁରୁଷମାନଙ୍କର ପୂଜା କରି ପାରିବି ନାହିଁ— ସାଧୁ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ଅଭିଧ୍ଵ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅଭ୍ୟାଗତମାନଙ୍କର ସକ୍ଲାର ମୋ କୁଟିରରେ ଅସମ୍ଭବ ହେବ । ଶବଳାର ଦୁହରେ ପ୍ରାଣ ରହିଛି । ଏ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ବୁଦ୍ଧି, ଶରୀରରେ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ, ପ୍ରାଣରେ ପବିତ୍ରତା ସଜ୍ଜଳ ତାର ଦୟା । ଶବଳା ଏ ସଂସାରରେ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ । ଶବଳା ମୋର ସ୍ଵର୍ଗର ରାଣୀ— ଶବଳା ମୋର ସଙ୍ଗୀନୀ । ସେଥିପାଇଁ କହୁଛି, ତା ପାଇଁ ଆଉ ମନ ବଳାଅ ନାହିଁ— ମୁଁ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ”

ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଶବଳା ପ୍ରତି ଏ ଅପାର ସ୍ନେହ, ଦେବାକୁ ଯୋଗ ଅନନ୍ତା ଦେବୁ, ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରଙ୍କର ଲାଲସା ଆନ୍ଧର ବଢିଗଲା । ସେ ପୁଣି

ଲୋକ ଦେଖାଇ ଲାଗିଲେ, ସେଥିରେ ନ ହେଲା ତ, ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବିମୁକ୍ତି
ଶତ ଶତ ହାତୀ ଦେବ — ସ୍ୱର୍ଗରେ ତିଅରି, ମଣିମୁକ୍ତାରେ ବିଭୂଷିତ
ରଥ ଦେବ — ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଶ୍ରୀ ଠାରୁ ଜାତ କମ୍ପୋଜ ଦେବର, ବାଲ୍ମୀକି
ଦେବର ଭଲ ଭଲ ଘୋଡ଼ା ଦେବ — ଆଉ ମଣି ମୁକ୍ତାପ୍ରବାଳ, ବନ୍ଧୁ-
ମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନ ସବୁ, ଯାହା ଇଚ୍ଛା ତାହା ଦେବ — ଆପଣ ମୋତେ
କେବଳ ଏ ଗୋ-ରତ୍ନ ଦିଅନ୍ତୁ । ମୋର ଠାରେ ରହଲେ ଏପରି
ରତ୍ନ ମାନବ । ”

ବଶିଷ୍ଠ ଏଥିରେ ମହା ବିଚକ୍ର ହୋଇ କହିଲେ, “କ୍ଷତ୍ରିୟରଜ !
ବୃଥା ଆଶା ! ମୁଁ ଶବଳାକୁ ଛାଡ଼ି ପାରିବି ନାହିଁ — ନିଶ୍ଚୟ କଥା,
କେବେ ହେଲେ ଛାଡ଼ି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋତେ ସମ୍ପଦ ଦେଖାଉଛ —
ମଣିମୁକ୍ତା ରତ୍ନରଜ କଥା କହୁଛ ! ଶବଳା ଥିଲେ, ମୋତେ କିଛି ଅପୂର୍ବ
ନୁହେ । ତୁମ ପରି ରାଜ୍ୟ, ସକଳ ସମ୍ପଦ, ତୁମର ଏ ସମ୍ରାଟ-ମୁକୁଟ
ଶବଳା ପାଖେ କିଛି ନୁହେ — ଇଚ୍ଛା କଲେ ଶବଳା କ୍ଷଣକେ ଇନ୍ଦ୍ର
ସମ୍ପଦ ଦେଇ ପାରେ । ”

ଏ କଥା କଥା ଶୁଣି, ବିଶ୍ୱାସିନୀ ଜୋଧରେ ଜଳ ଉଠିଲେ ।
ଭାବିଲେ, “ଛର ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତାର ପୁତ୍ରୀ ଏଡ଼େ ବଡ଼ାଇ !
ବିଶ୍ୱାସିନୀର ମୁହଁକୁ ବି ଟକିଏ ଚାହିଁଲା ନାହିଁ । ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ବଳିଆରେ
ଶବଳାକୁ ନେଇ ଯିବି, କିଏ ବାଧା ଦେବ ଦେଖିବା । ” ଏହିପରି ଭାବ
ବିଶ୍ୱାସିନୀ ଗାଈଟକୁ ଓଟାରି ଓଟାରି ନେଇ ଯିବାକୁ ବସିଲେ । ଶବଳାର
ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଧାର ଧାର ଲୁହ ବହୁ ମାଉଥାଏ । ବିଚାରିଲା, “ଆଜ୍ଞା,
ସତେ କଣ ରାତି ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ! ସେବାରେ
ତ ମୁଁ କେବେ କିଛି ତ୍ରୁଟି କରି ନାହିଁ । ଅନ୍ତରେ ବାହାରେ ସେଇ ତ
ମୋର ଆଶ୍ୱାସ ଦେବତା — ତାଙ୍କର ପାଇଁ ତ ସ୍ୱର୍ଗ ଛାଡ଼ି ଆସିଲ !
ତେବେ ଏ କଣ ! ତାଙ୍କର ଆଶୁ ଆଗରେ ମୋତେ କେତେ କଷ୍ଟ

ଦେଇ ଭିଡ଼ି ଭିଡ଼ି ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି— ଚାଷି କପରି ସ୍ତ୍ରୀ ଦେଖି, ସହ, ଧୀର ହୋଇ ବସି ରହୁଛନ୍ତି ! ମୁଁ ଯିବା କଣ ତେବେ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ! ଅଛା, ପଚାରେ । ” ଏହିପରି ଭାବ ଶବଳା ପଚାରିଲା, “ ଆପଣ କଣ ମୋତେ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଉଛନ୍ତି ? ”

ଶବଳାର କଷ୍ଟ ଦେଖି ଚାଷିଙ୍କ ହୃଦୟ ଦହ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା— ତା ଉପରେ ପୁଣି ଏ ପ୍ରଶ୍ନ । ଆଉ କି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ହୁଏ ! ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଟପ ଟପ ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା— ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ବି ବଞ୍ଚିଷ୍ଟ ତାହା ବାରଣ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କରୁଣ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ, “ମୁଁ କି ତତେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ପାରେ ଶବଳା ! ତୁ ଯେ ମୋର ନିରାଶ୍ରୟ ଆଶ୍ରୟ, ଦୁଃଖର ଧନ, କାଙ୍ଗାଳର ସଂଖ୍ୟାଳୀ । ମୋର ଜପଯଜ୍ଞ, ଧ୍ୟାନ ଧାରଣା, ସାଧନା ଫଳି ସବୁ ଯେ ତୁ ! ସଂସାରର ସଙ୍କଳ ସ୍ଵପ୍ନ ଯେ ତୋର ଘେନି ବୁଲି ପାରିଛି । ମାତା, ପତ୍ନୀ, ଭଗିନୀ, କନ୍ୟା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଳି ତୁ ଏ ପ୍ରାଣ ଅଧିକାର କରି ବଢ଼ିଛୁ ଧନ ! ପ୍ରାଣ ଯାଉ, ମୁଁ କି ତତେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ପାରେ ? କି ଦୋଷ ତୋର ? ତେବେ, ମୁଁ ରକ୍ଷାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଶକ୍ତି ନାହିଁ— ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ । ପୁଣି ବିଶାମିତ୍ର ମହା ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରାଜା— ପୃଥିବୀର ଶାସନ ତା’ର ହାତରେ । ଏଇ ଦେଶ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କେତେ ଜାତି, ଦୋଡ଼ା, ରଥ, ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ପୂରି ରହୁଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସମ୍ରାଟ୍ ପ୍ରତାପ ଦେଖାଇ ନିଜେ ତତେ ନେଇ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ— ମୋର କି ଶକ୍ତି ଅଛି ଯେ, ମୁଁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବି ? କ୍ଷୁଦ୍ର ବନବାସୀ— ମୁଁ କି ଏଥିକି ପାରି ? ”

“କଣ କହୁଛନ୍ତି, ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶକ୍ତି ଠାରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଶକ୍ତି ବଡ଼ ! ବ୍ରାହ୍ମଣର ଧର୍ମ, ଜ୍ଞାନ, ସାଧନା ଅସାର ସମ୍ରାଟ୍ ବିଭବର ତଳେ ପଡ଼ିଯିବ ? ବୁଝା କଥା । ତେବେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଏ ଅଦର, ଏ ସମ୍ମାନ କାହିଁକି ? — ବେଦ ପୁରାଣରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଡେଇ, ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶକ୍ତି,

ଦ୍ରାଘିଣର ମୁହମା କାହିଁକି ଏତେ ଲେଖାଅଛି ? କାହିଁକି ତେବେ, ସେଇ ଦ୍ରାଘିଣର ପଦାଦାତରେ ପଦରେଣୁ ପାଇ, ନିଜେ ପରମ ଚିନ୍ତା-ମଣି କୃତାର୍ଥ ମନେ କରିଥିଲେ ? ବିଶ୍ୱାସିତ ତାର କ୍ଷତିସ୍ୱ ରଜା— ଅପଣ ଦ୍ରାଘିଣ-ଫିରେମଣି ବ୍ରହ୍ମଣି । ହୁଅନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ସମ୍ରାଟ୍, ଥାଉ ତାଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ— ତାଙ୍କର ଅସନ, ଅପଙ୍କେର ଏଇ ଚରଣ ତଳେ । କି ଶକ୍ତି ତାଙ୍କର ! ଏଇ ଅପଣ ଅଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ— ଶବଳା କ୍ଷଣକେ ସକଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଦେଇ ପାରେ— ସୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ରଥ ଦାଗଦୋତାରେ ପୃଥ୍ବୀ ପୃଷ୍ଠି କରି, ଏଇ ବିଶ୍ୱାସିତଙ୍କ ନିଜ ଦଳବଳ ସହିତ ଭୟ କରିପାରେ ! ଦ୍ରାଘିଣର ଇଚ୍ଛାହିଁ ଶକ୍ତିରୂପେ ଏ ସୃଷ୍ଟିକ ବଞ୍ଚାଇ ରଖୁଅଛି— ଅପଣ କଦାପି ଦୁର୍ବଳ ନୁହନ୍ତି । ”

ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ସନ୍ତୋଷ ଖେଳ ଗଲା । ତଥାପି ଶବ, କ୍ରୋଧ, ଅହଂକାରର ଲେଖ ନାହିଁ । ସେହିପରି ଶାନ୍ତ କରୁଣ ଭାବରେ କହିଲେ, “ହଉ ତେବେ ମା, ସେଇଆ ହେଉ । ମୋର ଅଶୀର୍ବାଦରେ” ତୁ ତୋର ରକ୍ଷା ପାଇଁ ସମର୍ଥ ହୁଅ । ”

ଶବଳା କ୍ରୋଧରେ ଗୋଟିଏ ହୁଁକାର ଛାଡ଼ିଲା । ସତକୁ ଫତ, ଶତ ସହସ୍ର ପଞ୍ଚବ ସୈନ୍ୟ ଭୀଷଣ ଧକ୍କାଗର ଧରି ପ୍ରତି ଲେମ୍ବୁକୂଳରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଦାଣ ମାର, ପିଟାପିଟି କରି ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟଭବ୍ୟସ୍ତ କରି ପକାଇଲେ । ବିଶ୍ୱାସିତ ସାମାନ୍ୟ ରଥୀ ନୁହନ୍ତି— ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ କରି, ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପଞ୍ଚବ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିଶେଷ କରି ଦେଲେ ! ନିଜର ସୈନ୍ୟ ନାଶ ଦେଖି, ଶବଳା ଆହୁରି ରାଗି ଗଲା । ପୁଣି ଗୋଟିଏ ହୁଁକାର ଛାଡ଼ିଲା— ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଶକ, ସବନ, କମ୍ବୋଜ, କୋଟ୍ଟ କୋଟ୍ଟ ସୈନ୍ୟରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ପୂରି ଗଲା । ବିଶ୍ୱାସିତ ରାମ ବିକ୍ରମରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର ମଧ୍ୟ ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଦେଲେ । ଶବଳା ସେଥିରେ ଆହୁରି ରାଗି ଯାଇ, ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଭୟଙ୍କର

ହୁଁକାର ଛାଡ଼ିଲା । ଆଉ ରସା ନାହିଁ ! ବାପୁରେ ବାପୁ, କି ଭ୍ରଷଣ
 ଦୈନ୍ୟ ! କି ଭ୍ରଷଣ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ! ଅଥା ତାଳଗଛ ପରି କେଡ଼େ କେଡ଼େ
 ମୃତ୍ତି ! ଆଖି ବୁଜି ଦେଇ ଗଲା— ଭୟରେ ଚାହିଁ ଦେଲା ନାହିଁ ।
 ସେଥିରେ ଶକ, ସବନ, ମେଢ଼, ଦରିଦ, କରତ ପୃଥୁବୀର ସବୁ ଠାରୁ
 ଦୁଷ୍ଟ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ସକଳ ପ୍ରକାର ବୀର ଅଛନ୍ତି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସେ ଧର୍ମ୍ୟନ୍ତ
 ଆଶୁ ଯାଇ ପାରେ ଖାଲ ମୁଣ୍ଡମାଳ — ଭୂମି ଦଶୁ ନାହିଁ ! ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କର
 ଗୋଟି ଗୋଟିକୁ ଏମାନେ ଦଶ ଦଶଟ ହୋଇ ମାଡ଼ ପଡ଼ିଲେ । ଶରୀର
 ମଧ୍ୟରେ ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କ ସକଳ ତେଜ ମଉଳ ପଡ଼ିଲା—ସେ ଗର୍ବ ଅହଂକାର
 ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଲା । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ତାଙ୍କର ସକଳ ଦୈନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ଦ୍ୱାଜ
 ଘୋଡ଼ା ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ, ତାଙ୍କର ଆଶୁ ଅଗରେ ଟଳ ପଡ଼ିଲେ ।
 ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଶତେ ପୁଅ ଅସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଶୁଣିବେ
 ଅବ ହୋଇ, ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ମାରି ପକାଇବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଶବଳା
 ତାହା ଦେଖି ଶୁଣିବେ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହୋଇ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭୟଙ୍କର
 ହୁଁକାର ଛାଡ଼ିଲା । ସେ ହୁଁକାରରେ ବନଅଗ୍ନି ପରି ଅଗ୍ନି ଜଳ ଉଠିଲା—
 ଶତେଟି ଯାକ ପୁଅ ଯୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇ ଜମା ହେଲେ । ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କ
 ସକଳ ବଳ ଶେଷ !

ଶିବଙ୍କ ବର

ଶୁଣିବେ, ଲଜ୍ଜାରେ, ବେଦନାରେ ବିଶ୍ୱାସିତ୍ର ଛଟପଟ ହେଲେ ।
 ଏତେ ବଡ଼ ସମ୍ପାତ ! ପ୍ରତାପରେ ସାରା ପୃଥୁବୀ ଅରହର ହୋଇ କମ୍ପିତ—
 ତାଙ୍କର ପୁଣି ରସାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଟା ନିଜଠରେ ଏ ପରାବର ! ପ୍ରାଣକୁ
 ଅଧିକ ପୁଣିମାନେ, ସ୍ନେହର ସାମନ୍ତ ପରିଜନମାନେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ

ନିଜର ଆଖି ଆଗରେ ଟଳ ପଡ଼ିଲେ— ବିଶ୍ୱାସିତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ହେଲା ନାହିଁ । ସେ, ତାଙ୍କ ବିପଦରେ ସହାୟ ହେବେ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ରକ୍ଷା କରାବେ ! ଯା'କ ଦେହ ସହେ ! ଅନ୍ତରର କ୍ଳାନ୍ତରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ବିଶ୍ୱାସିତା ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ, “ନିଶ୍ଚୟ ଏହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବି— ଦୈବ ବଳ ସହଯୁ କର, ଛାର ବ୍ରାହ୍ମଣର ଏ ଗର୍ବ ଅହଂକାର ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରବି ।”

ବିଶ୍ୱାସିତା ରାଜ ଭୋଗ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ପାଟ ପୀତାମ୍ବରୀ ଛାଡ଼ି କୌପୀନ ନେଲେ । କଠିନ ତପସ୍ୟା ପାଇଁ ହିମାଳୟର ଶ୍ରେଣୀ ଅରଣ୍ୟ ପସନ୍ଦ ହେଲା । ଉରଗ, କନ୍ଦର ଦେଶ ପାର ହୋଇ, କୈଲାସ ପର୍ବତ ପାଖେ ଯୋଗାସନରେ ବସି ମହାଦେବଙ୍କର ଆରାଧନା କଲେ । ଓଃ ସେ କି ତପସ୍ୟା ! ପୁଅ ପରି ବର୍ଷବର୍ଷ ବହୁଗଲା— ତଥାପି ସେ ତପସ୍ୟା ସରିଲା ନାହିଁ ! ଶେଷକୁ ହରି ପାବୀତ୍ୟ ଆସିଲା ସେ ତପସ୍ୟାରେ ଟଳ-ମଳ ହେଲା । ସେମାନେ ଅଥୟ ହୋଇ ଆସି କହିଲେ, “ତୁମେ କୋଟି କୋଟି ଲୋକର ମଉଡ଼ ମଣି, ଭୋଗବିଳାସରେ ଆନନ୍ଦରୁ ବଢ଼ି-ଆସିଛି— ରାଜଅଙ୍ଗରେ ତୁମର ଏ କଠୋର ତପସ୍ୟା କାହିଁକି ? କି ଆଖିରେ ସକଳ ପୁଣ ବଳ ଦେଇ, ତପସ୍ୟାର ଏ କଷ୍ଟ ସହ୍ୟ ? ତୁମ ପୂଜାରେ ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲୁ । କି ବର ମାଗୁଛ ମାଗ, କି ଇଚ୍ଛା ଅଛି କହ, ଆମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରବୁ ।”

ହରି ପାବୀତ୍ୟ, ନିଜର ଦୂର ଆଖିରେ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସିତା ଆନନ୍ଦ ଭୋଲି ହୋଇଗଲେ । ତରଣ ତଳେ ପଡ଼ି କହିଲେ, “ହେ ପରମ ଶିବା ମାତା, ଏ ଅନୁଗ୍ରହ ହେଲା, ତେବେ ପୃଥିବୀର ଯେତେ ଯେତେ ଉତ୍କଳର ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଅଛି, ମୋତେ ମିଳି; ସକଳ ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା, ସମସ୍ତ ସମର-କୌଶଳ ମୋତେ ଜଣା ପଡ଼ । ଗୁଣି, ଗାରଡ଼, ମନ୍ତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର, ସକଳ ପ୍ରକାର ମାୟା ଯୁଦ୍ଧରେ ମୁଁ ପାରଗ ହୁଏ । ଦେବ, ଅସୁର, ଯକ୍ଷ, ରାକ୍ଷସ, ଗନ୍ଧବ, କନ୍ଦର, ପିତୃସାଧକ, ରାକ୍ଷି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାତାଳ—

ଜନି ଭୁବନରେ ଆଉ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ବରମାନେ ଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି, ଜୟଲାଭ କରିବାକୁ ମୋର ଶକ୍ତି ହେଉ । ” ମହାଦେବ ପାଦାଂଗୁ ‘ତଥାସ୍ତୁ’--- ସେଇପୁା ହେଉ କହି, ଉଭୟଗଲେ ।

ସତକୁ ସତ, ସେଇଲାଗେ ସକଳ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଆସି ଆଗରେ ପଡ଼ି ଗଲା— ବିଦ୍ୟାମିତ୍ରଙ୍କ ସକଳ ପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଗର୍ବରେ, ଆନନ୍ଦରେ ଉତ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଭାବିଲେ, “ଆଉ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନିସ୍ତାର ନାହିଁ— ସାପ ସଙ୍ଗେ ଖେଳିବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ । ଏତେ ଦିନ ପରେ ବଶିଷ୍ଠ ଦୁଃସ୍ବ — ବିଦ୍ୟାମିତ୍ର କି ଉପଶା ଜନ୍ମୁ ।’

ରାଗରେ ଗୋଟାକ ସାତୋଟା ହୋଇ, ବିଦ୍ୟାମିତ୍ର ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲେ । ପଡ଼ିଥିଲାକ୍ଷଣି ସେହି ଦିବ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ସବୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ସେ ସେ ପ୍ରଳୟ କାଣ୍ଡ ! ତପୋବନର ଚାରି ଆଡ଼େ ହୁତୁ ହୁତୁ ହୋଇ ଅନଳ ଜଳ ଉଠିଲା । ଯୋଗିରାଷିମାନେ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ପଳାଇ ଗଲେ । ଆଉ ଜୀବଜନ୍ତୁ, ସ୍ନେହପାଳିତ ଆଶ୍ରମ ମୃଗ-ମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା କାହିଁକି କହିବା ? ପ୍ରାଣ ନେଇ ପଳାଉ ପଳାଉ କିଏ ସେଇ ନିଆଁରେ ପଡ଼ି ମଲା— କିଏ ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ କେଉଁ ଆଡ଼େ ପଳାଇ ଲୁଚି ରହିଲା । ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ବର୍ଗମୟ ଆଶ୍ରମ ଛାରଖାର ହୋଇଗଲା । ସେ ଶାନ୍ତି, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଲୁପ୍ତ ହେଲା— ସକଳ ସ୍ବର୍ଗ-ମୟ ଚିତ୍ର ଲୁହଗଲା ।

ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଶିଷ୍ଠ ଯୌର୍ଯ୍ୟ ଧର ରହିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଉ ସହ ଦେଲା ନାହିଁ । ରାଷି ସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଯୋଗିଜନଙ୍କ ଦୁଃଖ, ସ୍ନେହପାଳିତ ଜୀବ-ଜନ୍ତୁଙ୍କର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭାରି ବାଧୁଲା । କୋଥରେ, ଦୁଆରେ ଦେହ ବିରଜାପଡ଼ି ପରି କମ୍ପିଲା— ଯଜ୍ଞଘଟ ପରି ଗରଜ ଉଠି କହିଲେ, “ମୂର୍ଖ, ନିବୋଧ, ଦୁର୍ବୃତ୍ତ, ଚାଣୁଳ, ତୁ କାହିଁକି ଏପରି ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିଛୁ ? କାହିଁକି ସ୍ବର୍ଗମୟ ଆଶ୍ରମର ସକଳ ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଥରକୁ ଥର

ଭାଙ୍ଗୁଛି ? ବନବାସୀ ରଖି ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ, ସିଦ୍ଧି ପାପକମାନେ, ନିରାଶ ଜୀବନକୁ ଗୁଡ଼ିକ ତୋର କି ଅନିଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି ? ଥରେ ଦୟା କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲି—ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ” ଏହା କହି, ବଶିଷ୍ଠ ଯମଦଣ୍ଡ ପରି ଅଗ୍ନି ମୟ ଶ୍ରେଣୀ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡ ଧରି ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ଆଗରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଗଲେ । କହିଲେ, “ରେ ଯଦ୍ୱିଧି କୁଳାଙ୍ଗାର, ତୁ ବ୍ରହ୍ମ ବଳ ଠାରୁ ଯଦ୍ୱିଧି ବଳ ବଢ଼ି ବୋଲି, ଅହଂକାର କରୁଛ— ଥରକର ପରାଜୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଲା ନାହିଁ ? ଅଜ୍ଞାନ, ମୁଁ ଏଇ ଛିଡ଼ା ହେଲି— ତୋର ଫକଳ ଶକ୍ତି, ସକଳ ପରାକ୍ରମ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମୋତେ ଟଳା ତ !”

ଏହା କହି, ନିଜ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡ ଆଗରେ ଯୋଦ୍ଧା ଦେଇ ଧ୍ୟାନରେ ବୁଡ଼ି ରହିଲେ । ବିଶ୍ୱାସିନୀ ଏଥିରେ ଛକି ଏ ହେଲେ ଦବି ଗଲେ ନାହିଁ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ, ଆଗ୍ନେୟାସରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇଲେ— ଶ୍ରେଣୀ ଅଗ୍ନି ବର୍ଷା ପରି ଶର ସବୁ ବର୍ଷିଗଲା— ତଥାପି ବଶିଷ୍ଠ ଟଳିବାର ନୁହନ୍ତି । ଏହା ଦେଖି, ବିଶ୍ୱାସିନୀ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ରାଗି ଗଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ଶ୍ରେଣୀ ଅଗ୍ନି ବାଣ— ବାରୁଣ, ଐନ୍ଦ୍ର, ପାଣ୍ଡୁପାତ, ଐଶିକ, ମୋଦନ, ଗାନ୍ଧବୀ, ସୂପନ, ଜୂୟଣ, ସନ୍ତାପନ, ଶୋଷଣ, ବ୍ରହ୍ମ, ବ୍ରହ୍ମପାଣ, କାଳି-ପାଣ, ପିନାକ, ଦଣ୍ଡ, ପିଣ୍ଡାଚ, ଧର୍ମଚକ୍ର, କାଳଚକ୍ର, ମୁଷଳ, ତ୍ରିଶୂଳ ଏହିପରି କେତେ କେତେ ରକ୍ତମର ବାଣ ସବୁ ମାରି ଗଲେ । ଏ କାଣ୍ଡ ଦେଖି, ଫୁରି ଦେବତାମାନେ ରାୟରେ ଥର ଡର ହେଲେ— ପୃଥ୍ୱୀ ଟଳମଳ ହୋଇ କମ୍ପି ଗଲା— ତଥାପି ବଶିଷ୍ଠ ଛକିବୁ ହେଲେ ଟଳିଲେ ନାହିଁ । ସେଇ ଏକା ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡର ତେଜରେ ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କର ସକଳ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ମଉଳ ପଡ଼ିଲା । ଶେଷକୁ ରାଗି ଯାଇ, ବିଶ୍ୱାସିନୀ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ଛାଡ଼ିଲେ । ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ରକୁ ବଳ ଆଉ ଅସ୍ତ୍ର ନାହିଁ । ତାହା କେବେ ବ୍ୟର୍ଥ ହେବାର ନୁହେଁ । ଏ ଘଟଣା ଦେଖି, ଅଗ୍ନି, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଯମ, ବାରୁଣ ଆଉ ଆଉ ଦେବତାମାନେ, ଦେବର୍ଷି, ଗନ୍ଧବ, କନ୍ଧର

ସକଳ ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ ଅନଳନାଶେ ତାଟକା ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧ ରହଲେ—
 ତିରୁବନ ଟଳମଳ ହେଲା— ତଥାପି ବଶିଷ୍ଠ ଟଳଲେ ନାହିଁ । ଶୁକ୍ଳ
 ଶୁକ୍ଳ, ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ବ୍ରହ୍ମବିଶ୍ୱର ବେଳରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ରହୁ ହୋଇ
 ଯାଇ । ସେତକ ବେଳକୁ ବଶିଷ୍ଠ ନାଆଁ ପରି ଜଳୁଛନ୍ତି— ପ୍ରଭୁ ଲୋକ-
 ଜ୍ଞପର ମୂଳରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରି ଯାଉଛି— ଆଉ ପ୍ରକଣ୍ଠ ଅଗ୍ନିଶିଖା ସବୁ

ଦେହରୁ ବାହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସତେ ଅବା ଏ ଫୁଲ୍ଲି ଯୋଡ଼ି ଭଲ
କରିଦେବ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି । ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି, ରସି, ସିଦ୍ଧ, ସାଧକ,
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଆସି ଜମା ହୋଇଗଲେ । ହାତ
ଯୋଡ଼ି ବହୁତ ସୁତ କରି କହିଲେ, “ହେ ବ୍ରହ୍ମନ୍ ! ଆଉ ଏ ମହା ତେଜ
କାହିଁକି ? ନିବୃତ୍ତ କରନ୍ତୁ— ନୋହିଲେ ଏ ଫୁଲ୍ଲି ଆଉ ରହିବ
ନାହିଁ । ହେ ମହାତ୍ମନ୍, ବିଶ୍ୱାସିଷର ସକଳ ଗର୍ବ ଅହଂକାର ଚ୍ୟୁତି
ହେଲାଣି । ଆଉ କାହା ପାଇଁ ତେବେ ଏ ତେଜ ! ଶାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ—
ଅପଣ ଶାନ୍ତ ନ ହେଲେ, ଏ ଫୁଲ୍ଲି ଶେଷ ହେବାକୁ ବସିଲା ।”

ରୂପମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ବଶିଷ୍ଠ ଶାନ୍ତ ହେଲେ— ସେ ବ୍ରହ୍ମ-
ତେଜ ମଉଳି ପଡ଼ିଲା । ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ପୁଣି ସେହି ମଧୁର ସୁନ୍ଦର କମଳାୟ
କାନ୍ତି ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଦେହକୁ ଫେରି ଆସିଲା । ବିଶ୍ୱାସିଷ ବଞ୍ଚିଗଲେ । ବଞ୍ଚ-
ଗଲେ ସତ, ସେ ପରାବର, ସେ ଅପମାନ କି ଭୁଲିବାର କଥା ! ଦୀର୍ଘ
ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ପକାଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ, “ସ୍ତୁତିପୁ କୁଳକୁ ଧନ୍— ଧନ୍
ଏ ସମ୍ରାଟ ଆତ୍ମନକୁ !! ଫୁଲ୍ଲିର ସମସ୍ତ ସମ୍ପଦ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପଦରେଣୁକୁ
ମଧ୍ୟ ସମାନ ନୁହେଁ । ତେବେ, ଆଉ ସମ୍ରାଟ୍ ହୋଇ କି କାର୍ଯ୍ୟ ! ମୁଁ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେବି । ଆଜି ଠାରୁ ଏ ସ୍ତୁତିପୁ ଧର୍ମ ଶୁଦ୍ଧିଲି— ଆଉ, ଜୀବନରେ
ଯଦି ବ୍ରାହ୍ମଣ ନ ହୁଏ, ତେବେ ଏ — ସ୍ତ୍ରୀ, ଅପମାନିତ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ
ଶୁଦ୍ଧ ଦେବି ।

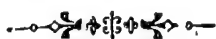

ଘୋର ତପସ୍ୟା

ବିଶ୍ୱାସିଷ ଅପମାନରେ ବୁଡ଼ି ଗଲେ । ଦିନ ରାତି ଯେତେବେଳେ ନିଆଁ
ଜଳିଲା । କ’ଣ କଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେବେ— ଶକ୍ତିରେ, ତେଜରେ
ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ସମାନ ହେବେ — ଅନ୍ତରର ନିଆଁ ଲିଭିବ, ଯଦା ସବଦା

ସେଇ ଭାବନା । ରାଜଗାଦି, ସମସ୍ତ ଭୋଗବିଳାସ ତ ଶୁଦ୍ଧିଥିଲେ, ଏବେ ସାରା ସଂସାର ବିଷ ବୋଧହେଲା । ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶର ଘୋର ବନସ୍ତକୁ ଚାଲି ଯାଇ ତପସ୍ୟା କରି ବସିଲେ । ଦିନେ ନୃଦ୍ଦେ, ମାସେ ନୃଦ୍ଦେ, ସହସ୍ର ବର୍ଷ କାଳ ଯୋଗାସନରେ କଟାଇ ଦେଲେ । ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତାମାନେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କଲେ । ନିଜେ ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟ ସେ ତପସ୍ୟା ଦେଖି କାବୁ ହୋଇଗଲେ । ନିକଟକୁ ଆସି କହିଲେ, “ଧନ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସିନୀ, ଏପରି ତପସ୍ୟା ଦେଖା ନ ଥିଲା— ତୁମେ ଆଜି ଠାରୁ ରାଜସି ହେଲ ।”

ବ୍ରହ୍ମା ଚାଲିଗଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ମୁନି ଶୁଣିଗଲା— ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ପଡ଼ିଗଲା । ଶୁଷ୍କ ହୃଦୟରେ ଭାବିଲେ, “ଏ, ହେଇ ହେଇ ଏବେ ଏଇ ରାଜସି ହେଲି ! ଏଡ଼େ କଠିନ ତପସ୍ୟାର ତେବେ ଏଇ ଫଳ ! ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ, ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତାମାନେ ମୋତେ ଆଜି ଉପହାସ କରୁଥିବେ । ଆଉ ଏ ପ୍ରାଣ ଥିଲେ କେତେ, ଗଲେ କେତେ !” ଏହିପରି ଭାବି, ତପସ୍ୟା ସରୁ ସରୁ ପୁଣି ଆଉର କଠିନ ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ।

ତ୍ରିଶଙ୍କୁ

ଠକ୍ ଏହି ସମୟକୁ ହରିଷ୍ଟକଙ୍କ ବାପା ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । ସେ ସେପରି ସତ୍ୟବାଦୀ ସେହିପରି ଧାର୍ମିକ । ତାଙ୍କ ସ୍ୱଗୃହରେ ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତାମାନେ, ସଂସାରର ସକଳ ପ୍ରାଣୀ ବଡ଼ ପରିତୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ଥିଲା— ଏପରି ଏକ ଶାଗ କରନ୍ତେ ଯେ, ସେପରି ତାରି ଫଳରେ ନରଦେବ ଧରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତେ ! ଦିନେ ତାଙ୍କର ସେଇ ଇଚ୍ଛା କୁଳଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ

ଆଜେ ଯାହିଁ ଜଣାଇଲେ । ବଞ୍ଚିଷ୍ଠ ତ୍ରିକାଳଦର୍ଶୀ— ଅଗତ ଅନାଗତ କଥା ସବୁ ତାଙ୍କୁ ଜଣା । ଯୋଗ ବଳରେ ଜାଣି ପାରିଲେ, ଶିଶୁଙ୍କୁ ଅଗତ ଜୀବନରେ ମହା ମହା ପାପମାନ କରିଛନ୍ତି— ଏପରି ପାପୀ ଲୋକ ଗୋଟି ଜୀବନରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ବଞ୍ଚିଷ୍ଠ ସେ ଯାଗ ସ୍ୱକ୍ଷର କରି ପାରି ଆସନ୍ତେ; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟସ୍ୱ ଭୟରେ ନିବର୍ତ୍ତି ଗଲେ । କହିଲେ, “ମହାରାଜ, ସେ ଇଚ୍ଛା ଶୁଦ୍ଧ— ସେପରି ଯାଗ ମୁଁ ନିଜେ କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।”

ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବନସ୍ତରେ ବଞ୍ଚିଷ୍ଠଙ୍କର ଶବ୍ଦେ ସୁଅ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ତପସ୍ୟା କରି କରି ଜଳନ୍ତା ନିଆଁ ପରି ସେମାନଙ୍କର ତେଜ ପ୍ରକଟ ହେଉଥିଲା । ବଞ୍ଚିଷ୍ଠ ନାହିଁ କରିବାରୁ ତ୍ରିଶଙ୍କ, ଏହି ଗୁରୁପୁଷ୍ପମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଲେ । ଭାବିଲେ, ସେମାନେ ଅବା ମୁଁ କରିବେ । ଆସି କହିଲେ, “ଆପଣମାନେ ମୋର ଗୁରୁପୁଷ୍ପ— ଗୁରୁ ସେତେବେଳେ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ, ଆପଣମାନେହିଁ ମୋର ଭରସା । ପିତା ଓ ପୁଅ ମଧ୍ୟରେ ସେପରି କିଛି ଭେଦ ନାହିଁ ବୋଲି, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କହୁଛି । ତେବେ ଆପଣମାନେ ମୋର ଏଇ ଯାଗ କରି— ତାହାର ବଳରେ ମୁଁ ଏ ଦେହ ଧରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଏ ।”

“ମହାରାଜ, ତୁମର ଏପରି ମନ ବୁଦ୍ଧି ହେଲା କିପରି ? କିପରି ନିଜର କୁଳଗୁରୁଙ୍କୁ, ଶୁଦ୍ଧ, ଅନ୍ୟ ଗୁରୁ ଖୋଜି ଆସିଛ ! ଜାଣ ନାହିଁ— ବଞ୍ଚିଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁଅ ? ଟିକିଏ ରାଗିଲେ କଣ କରି ନ ପାରନ୍ତି ? ସେ ନାହିଁ କଲେ, ସାରା ସୃଷ୍ଟିରେ କିଏ ଅଛୁ ପୁଣି ମୁଁ କରିପାରେ ? ସେ ସେତେବେଳେ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ନାହିଁ କରି ସାରିଲେଣି, ଆମେ ଯାଗ କରିବାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ କଣ ଅପମାନ ଦେବୁ— ପିତାଙ୍କ ପରିତ୍ୟାଗ ନାମରେ କଲଙ୍କ ବୋଲବୁ ? ଆଉ ଦେଖୁ— ତୁମେ ବୟସରେ ବଡ଼, ଭାଗ୍ୟ ବଳରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟର ରାଜା ହୋଇ ବସିଛ ସତ;

କନ୍ତୁ ତୁମଠାରେ ପିଲାଟାର ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ହଇ ହେ, କିଏ କେବେ ଏ ମର ଦେହ ଧରି ସ୍ବର୍ଗକୁ ଯାଇଛି ! ହଉ, ଏବେ ଆମ କଥା ଶୁଣ— ଘରକୁ ଯାଅ; ଆଉ ଏ ପାଗଲମି ଛଡ଼ା ଶାନ୍ତ ହୋଇ ବସିରହ । ”

ଅଭାଗା ଦ୍ବିଶଙ୍କ ଗୁରୁପୁଂଜ କଥାରେ ବୁଝିଲେ ନାହିଁ । ବରକୁ ହୋଇ କହିଲେ, “ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ଗୁରୁ ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ, କି ଗୁରୁପୁଂଜ ମାନେ ଶୁଣିଲ ନାହିଁ— ମୁଁ ବାଧା ହୋଇ, ଅନ୍ୟ ଗୁରୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବି— ସେଥିରେ ବିରକ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ” ଏ କଥା ଶୁଣି ମୁନିପୁଂଜ ମାନେ ପାତଗଲେ । କହିଲେ, “ତେ ନବୋଧ, ତୁ ନିଜ କୁଳଗୁରୁ ଛଡ଼ା, ଅନ୍ୟ ଗୁରୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯିବୁ— ଏଡ଼େ ଅହଂକାର ! ତୁ ଇସ୍ତାକୁ ବଶର କଲଂକ । ତୋର ଏ ରଜ ଦେହରେ ଗୁଣ୍ଡାଳର ହୃଦୟ ରହିଅଛି । ସେଥି ପାଇଁ ତୁ ଏଇ ରାତି ନ ପାହୁଣ୍ଡ ଗୁଣ୍ଡାଳ ହୁଅ । ”

ସତକୁ ସତ, ଆଉ ଦିନ ବଡ଼ ସକାଳୁ ଦ୍ବିଶଙ୍କଙ୍କ ରୂପ, ବେଳା ଠିକ୍ ଗୁଣ୍ଡାଳ ପରି ହୋଇଗଲା । ନେଳିଆ ଦେହ, ଟାଉଁଶିଆ ଟାଉଁଶିଆ ବାଳ, ସବୁଜା ଯାକ ମୁର୍ଦ୍ଦାର ପାଉଁଶ ବୋଲା— ହାତରେ ଲୁହାର କଙ୍କଣ— ପିନ୍ଧା ଛୁଣ୍ଡା ମଇଳା କନା ! ଏ ବେଶ ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଦୁର୍ ବୁର୍ ମାର୍ ମାର୍ କଲେ । ପ୍ରାଣର ସୁଖ କନ୍ୟା ସ୍ବେଦା ସ୍ବଜନମାନେ, ପ୍ରିୟ ମନ୍ଦିଗଣ ମଧ୍ୟ ଛଡ଼ି ପଳାଇଲେ ! ଦ୍ବିଶଙ୍କ ଏବେ କରନ୍ତି କଣ !

ଘରଦ୍ବାର, ସୁଖ ସମ୍ପଦ ସକଳ ଛଡ଼ା, ଏବେ ଦ୍ବିଶଙ୍କ ଦେହ ଦେହ ହୋଇ, ବାର ଦ୍ବାର ଶୁଣିପିଣ୍ଡା ବୁଲିଲେ । ଏ ସୁଖି ଶଣ ଶଣକୁ ଆନ । ଭାଗ୍ୟର ନିଦେଶରେ କ୍ଷଣକେ ରାଜାଧିରାଜକୁ ବାତାଳକ ପରି ଦୁରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଦୁଃଖରେ, ଅନୁତାପରେ ସସ୍ତ୍ର ସକଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଯାତ୍ରା କୁଡ଼ି ହୋଇଗଲା । ବୁଲୁ ବୁଲୁ ଶେଷକୁ ଭାଗ୍ୟ ବଳରେ ଦ୍ବିଶଙ୍କ,

ବିଶ୍ୱାସିକଙ୍କ ପାଖେ ଅସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଶିଶୁଙ୍କୁ ପରି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ଧାର୍ମିକ ରାଜା, ତାର ପୁଣି ଏପରି ଅବସ୍ଥା— ଏ ଦୁଃଖ ଗୁଣ୍ଡାଳ ବେଶ ! ବିଶ୍ୱାସିକ ଦେଖି ତରଳ ଗଲେ । ଅତି ବିକଳ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ବାବା ତତେ ଏ ଦଶା କିଏ ଦେଲା ? କାହା ଯୋଗୁଁ ତୋର ଏ ଦୁଃଖ, ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ଏପରି ଅବସ୍ଥା ? ” ଏତେ ଦିନ ପରେ ପଦେ ସହାନୁଭୂତିର କଥା ପାଇ, ତ୍ରିଶଙ୍କୁଙ୍କ ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଧାର ଧାର ଲୁହ ବହୁପଡ଼ିଲା । କାନ କାନ ସକଳ କଥା ଜଣାଇଲେ । କପରି ସେ ଯାଗ ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିବାକୁ ଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ, ସେ ନାସ୍ତି କରିବାରୁ କପରି ତାଙ୍କ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ଅନୁରୋଧ କଲେ, ଆଉ କପରି ଶେଷରେ ଗୁରୁପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ନିଷ୍ଠୁର ଅଭିଶାପରେ ତାଙ୍କର ସେ ଦଶା ହେଲା, ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲେ । ସଭା ଶେଷକୁ କହିଲେ, “ହେ ରାଜର୍ଷି, ମୁଁ ଜୀବନରେ କେବେ ମିଛ କହିନାହିଁ— ଅଧର୍ମ, ଅନ୍ୟାୟର ଧାର ଧରି ନାହିଁ । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ପୁଅ ପରି ପାଳି ଆସିଛି— କାହାର ମଙ୍ଗଳ ଛଡ଼ା, ଅମଙ୍ଗଳ ଚକ୍ରା କରିନାହିଁ— ତଥାପି ମୋର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ! ଦେଖୁଛି, ଭାଗ୍ୟହିଁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ — ଯାହା ବିହୁ ଲେଖିଛି କେବେ ହେଲେ ଲିଭିବ ନାହିଁ । ତେବେ ସେଇ ଭାଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଶେଷରେ ମୋତେ ଆପଣଙ୍କ ଚରଣ ନିକଟକୁ ଆଣିଛି । ଆପଣ ଦୟାର ପ୍ରଦର୍ଶିତ । ପୁଣି ଆପଣଙ୍କ ଶକ୍ତି ସାମର୍ଥ୍ୟର ଅସମ୍ଭବ କିଛି ନାହିଁ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ— ଆପଣଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ହେତୁ, ବିଧିଲିପି ମଧ୍ୟ ଲିଭି ଯାଇ ପାରେ । ”

ତ୍ରିଶଙ୍କୁଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି, କରୁଣ କଥା ଶୁଣି, ବିଶ୍ୱାସିକଙ୍କର ଲୁହ ବହୁ ପଡ଼ିଲା । କହିଲେ, “ବାବା, ମୁଁ ତୋତେ ବଡ଼ ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ଜାଣିଛି— ଆଉ କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଆଜି ଠାରୁ ମୁଁ ତୋର ସାହା ହେବି— ଆଉ କିଛି ରହୁ କରନା । ମୁଁ ତୋର ସଙ୍ଗ

ପାଇଁ ନିଜେ ଆୟୋଜନ କରିବ, ନିଜେ ସକଳ ର୍ଷି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣିବ— ତୋତେ ନେଇ ଅଭିଷ୍ଟ ଯଜ୍ଞ ସାଧନ କରିବ । ଗୁରୁପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଅପବିତ୍ର, ଏପରି ବିରୂପ ହୋଇଛୁ ବୋଲି, ଭାବନା କରନା । ତୁ ଏଇ ଗୁଣ୍ଡାଳ ଦେହରେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଯାଇଁ ବସିବୁ । ତୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ପାଖେ ଯେତେବେଳେ ଶରଣ ପଶିଛୁ ସ୍ୱର୍ଗ ତୋର ହାତ ମୁଠାରେ । ”

କେବଳ ଏହି ଆଶାସନା ଦେଇ ଇନ୍ଦ୍ରସିଂହ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜର ପୁଅମାନଙ୍କୁ, ନିକଟରେ ଥିବା ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ, ଡାକି ଆଦେଶ ଦେଲେ, “ତୁମେମାନେ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ, ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ, ତାଙ୍କ ପୁଅ ଓ ଆଉ ଆଉ ର୍ଷିମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆସ । ରତ୍ନିକ-ଗଣଙ୍କୁ ଆସିବାକୁ କହ । ଯଦି କେହି ଅମ୍ଭାକାର କରେ, କୌଣସି ଅପମାନ ଦିଏ, ମୋତେ ଆସି ଜଣାଅ । ” ଆଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣେ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଶୁଣିଥାନ୍ତେ ଦେଖି ଗଲେ । ଆମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ, ନାନା ଦେଶରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ର୍ଷି ସନ୍ନ୍ୟାସିମାନେ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆଗରୁ ଶିଷ୍ୟମାନେ ଫେରି ଆସି ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ, “ଆପଣଙ୍କର ନାଁ ଶୁଣି, ସର୍ବତ୍ର ର୍ଷି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଆସିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ମହୋଦୟ ନାମରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆଉ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ପୁଅମାନେ ସମସ୍ତେ ଯାଗ କଥା ଶୁଣି ଠୋ ଠୋ ହସିଉଠିଲେ । ବିରୂପ କରି କହିଲେ, “ବାଃ ବା, ବେଶ୍ ଯାଗ— ନିତିପୁ ଯାଜ୍ଞକକୁ ଯଜ୍ଞକର୍ତ୍ତା ଗୁଣ୍ଡାଳ ! ଦେବତାମାନେ ତ ସେ ଯଜ୍ଞଭାଗ ଖାଇ ପବିତ୍ର ହୋଇଯିବେ ! ଆଉ ସେଥିରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ନିଗୁଣୀ ପଡ଼ିଯିବ ଯେ, ଗୁଣ୍ଡାଳ ଟପ୍ ଟପ୍ ଭାରି ଯାଇ ସ୍ୱର୍ଗରେ ଗଜା ହୋଇ ବସିପଡ଼ିବ ! — ହେ ମୁନିବର, ତାଙ୍କର ଏ ଅହଂକାର ସହି ହେଉନାହିଁ । ”

କଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର କ୍ରୋଧରେ ଅଧରୁ ହୋଇ କହିଲେ,

“ମୁଁ କଠୋର ତପସ୍ୟାରେ ଲାଗିଛି, ପାପକୁ କେବେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ନାହିଁ; ମୋ ପରା ପ୍ରାଣୀ ପ୍ରତି ଏ ଅପମାନ— ଏପରି ଦୁଃଖ ! ସ୍ତ୍ରୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି କେହି ! ବିଶ୍ୱେଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ ଭୟ ହୁଅନ୍ତୁ— ସାତଶ ଲକ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶବର ହୋଇ ଶବ ଓ କୁକୁର ମାଂସ ଭୋଜନ କରି, ବୁଲନ୍ତୁ । ଅତ୍ତ ସେହି ମହୋଦୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ! ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକର ବଡ଼ କଥା ! ସେ ଏହି ଅନ୍ୟାୟ ଯୋଗୁଁ ଅନନ୍ତକାଳ ଚାଣୁଳି ଜନ୍ମ ପାଉ— ଜୀବହୁଣ୍ଡା, କଦାଗ୍ଧରରେ ଅଶେଷ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଭୋଗ କରୁ ।”

ବିଚିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି

ଯାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ନଜେ ବିଶ୍ୱାସିନୀ ଯାଜକ ହୋଇ ବସିଲେ । ବିଶ୍ୱାସିନୀ ରାଜର୍ଷି— ଇଚ୍ଛା କଲେ ସବୁ କରି ପାରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞା ଅବଜ୍ଞା କରିବ କିଏ ? ଅମରତ ରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଆଜ୍ଞା ପାଳ, ଯଦର ଆଉ ଆଉ କାମରେ ଲାଗିଲେ । ଏ ଯଜ୍ଞର ପଳରେ— ଦିଶନ୍ତ ନରଦେବ ଧରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବାର କଥା । ଏଡ଼େ ବଡ଼ କଥା ପାଳ ଯଜ୍ଞରେ ଯାହା ହେବା ଦରକାର, ସମସ୍ତ ଯାଆ ବିଧି କରା ଗଲା । ବିଶ୍ୱାସିନୀ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି, ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଜଣା ଜଣା କରି ଡାକିଲେ । କନ୍ତୁ ଚାଣୁଳି ହାତରୁ ଯଜ୍ଞଭୂମି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କେହି ଆସିଲେ ନାହିଁ । ଅଚେ, ଦୁଇ ଥର, ବାରମ୍ବାର ବଡ଼ ପାଟ କରି ଡାକିଲେ— ଦେବତାମାନେ ଚାଣିଲେ ନାହିଁ । ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ପଡ଼ିଗଲା— ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ଅନ୍ତରର ଅଗ୍ନି ଏଥ୍ରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । କୋପରେ ସ୍ୱର୍ଗ ଆଡ଼କୁ ସୁବ ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ହଁ, ଯଜ୍ଞ ନ ହେଲା ତ ନୋହୁ । ଯାଅ ତ୍ରିଶଙ୍କ— ଯାଅ ନରନାଥ, ମୋର

ତପସ୍ୟାର ଫଳ ନେଇ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାଲି ଯାଅ— ଆଉ ଅପେକ୍ଷା କାହିଁକି ? ବିଶ୍ୱାସିତା ଯାହା କହେ, ତା କରବର କରବ । ”

ଅସ୍ତ୍ରର୍ଯ୍ୟର କଥା, ସମସ୍ତେ ଚାରିଆଡ଼େ ଥକ୍କା ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି, ସୁବ ସେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଟେକା ହୋଇଥିଲା; ଶିଶଙ୍କ ସେଇ ଚାହିଁଲା ଦେହରେ ସେଇ ସ୍ୱର୍ଗ ଆଡ଼କୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲେ ! ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି, ଲଳାଦି ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆତଙ୍କ ପଡ଼ିଗଲା । “ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଚାହିଁଲା ଅସିବ, ପବିତ୍ର ସ୍ୱର୍ଗଧାମ କଲଙ୍କିତ ହେବ ! କଣ କରବା— କଣ ହେବ ? ” ଏହି ଭାବନାରେ ସମସ୍ତେ ଅଧସ୍ତ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ଏକ ମେଲ ହୋଇ ଡକା ଶୁଣିଲେ; “ ନା ରାଜା ! ତା ହେବ ନାହିଁ— ତୁମେ ପୁଣି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭୁବନକୁ ଯାଅ । ତୁମ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁରୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ଅଭିଶାପ ରହିଅଛି— ତୁମେ ସ୍ୱର୍ଗରେ କଦାପି ରହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଦେବତାମାନଙ୍କର କଥା ଅନ୍ୟଥା ହେବାର ନୁହେଁ । ସତକୁ ସତ, ଶିଶଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ । ଓଃ ସେ କି ଚାହୁଁଲେ ! କାହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ, କାହିଁ ଭୂମଣ୍ଡଳ ! ଏତେ ଉଚ୍ଚରୁ ପୁଣି ଏତେ ତଳକୁ ଲୋକ ପଡ଼େ ! ସେ କି କଷ୍ଟ, କିଏ ବୁଝିବ ? ଉପରମୁହାଁ ଲୋକ କିଛି ଦେଖେ ନାହିଁ; କିଛି ବୁଝେ ନାହିଁ । ଶିଶଙ୍କ ଉଠିଲା ବେଳେ ତଳ ଦେଖୁ ନ ଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୀବନର ଅତି ତଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକଳ ପାପ ଦୂରୀକର । ପାପର କି ଦଣ୍ଡ, କି ଅନୁକାୟ— ଗୁରୁବାକ୍ୟ ଲବନର କି ପରିଣାମ, ଶିଶଙ୍କ ଅଙ୍ଗେ ଲାଗିଥିଲା । ବେଦନାରେ ଅଧସ୍ତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱାସିତା ‘ସାହୁ ସାହୁ’ ଡାକ ଶୁଣିଲେ ।

ଯଜ୍ଞଶାଳାରୁ ବିଶ୍ୱାସିତା ଦେଖିଲେ— ଶିଶଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଖସି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେ ‘ସାହୁ ସାହୁ’ କରୁଣ ଡାକ ଶୁଣିବା ପରି କାନରେ ବାଜିଲା । କୋଥରେ ଅସ୍ତର ହୋଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ହଉ ଶିଶଙ୍କ, ସେଠାରେ ରହ— ମୁଁ ତୁମ ପାଇଁ ଚୂଳନା ସ୍ୱର୍ଗ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । ”

ଇହା ମାତ୍ରକେ ସେହୁକ୍ଷଣି ନୂତନ ମୂର୍ତ୍ତି, ନେତ୍ର, ଗ୍ରହ, ଉଦ୍ଗ୍ରହ,
 ତାରକା, ଅମ୍ବକେତୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା ! ପୁଣି ନୂତନ ମୂର୍ତ୍ତି, ନୂତନ
 ଦେବତା, ନୂତନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗତିବାକୁ ବସିଲେ ! ସକଳ ସୃଷ୍ଟି ପୁଣି ଥରେ
 ନୂଆ ହୋଇ ଡେବ — ଏ ଅନ୍ୟାୟ, ଏ ଯେଷ୍ଠାତ, ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶ୍ରେଣୀ
 ଭେଦ ରହିବ ନାହିଁ — ଏଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ! ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଦେବତାମାନେ,
 ଗଜବ, ବହୁବ, ଗୁଣି, ଦିବସୁରୁଷମାନେ ତାଟକା ହୋଇ ଶୁଣି

ରହିଛନ୍ତି— ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଖି ଆଗରେ ନୂତନ ବିଚିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ବିକଶି
ଉଠିଲା ! ଦେଖ, ଦେଖ ସତେ ସୃଷ୍ଟି ଓଲଟୁଯିବ ! ଭୟରେ ଅଥୟ
ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଆସି ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ— ବହୁତ
ଅନୁନୟ ବିନୟ କରି କହିଲେ, “ତପୋଧନ, ଏ ତ୍ରିଶଙ୍କୁର ମସ୍ତକରେ
ଗୁରୁଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ଅଭିଶାପ— ଘୋର ପାପର ବୋଧ ରହିଛି— ସେ
କପରି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯିବ ? ଅପଣ ବୁଝୁ ନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ସୃଷ୍ଟିରୁ ବଢ଼ି
ସାନ ଭେଦ ଉଠିଗଲେ କ’ଣ ଭଲ ହେବ ? ଅପଣ ଆଉ ତ୍ରିଶଙ୍କୁ
କଣ ସମାନ ହୋଇପାରେ— ତେବେ ଆଉ ଏ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି
କାହିଁକି ? ବଳ କରନ୍ତୁ । ”

“ତେବେ, ମୁଁ ସେ ପ୍ରଭଙ୍ଗୀ କରିଛି, ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ପଠାଇବି,
ନା କଣ ଅନ୍ୟଥା ହେବ ? ନା, ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ସେଇ ଗୁଣ୍ଡାଳ ଦେହରେ
ଚରକାଳ ସ୍ୱର୍ଗରେ ସେହିପରି ରହିଥାଉ— ଚରକାଳ ମୋର ଏ ସୃଷ୍ଟି
ଏହିପରି ଜାତ ହେବ । ” ଏ କଥା ଶୁଣି ଦେବତାମାନେ କହିଲେ,
“ହଉ, ଆପଣଙ୍କ କଥା ରହୁ ବିଚିତ୍ରକର୍ମୀ, ତୁମର ସୃଷ୍ଟି ଏହି ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର
ନକ୍ଷତ୍ରଗଣ ସେହିପରି ସୌର ମଣ୍ଡଳର ଆଉ ପାଖେ ଚିର ଦିନ ରହିଥାନ୍ତୁ—
ସେହିପରି ତଳକୁ ମୁହଁ କରି, ଦେବତାମାନଙ୍କ ପରି ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ଚିରଦିନ
ଅମର ହୋଇ ରହିଥାଉ । ତ୍ରିଶଙ୍କୁ କୃତାର୍ଥ, କାର୍ତ୍ତିମାନ, ଧନ୍ୟ
ହେଉ— ଆଉ ତୁମର ଏ କାର୍ତ୍ତି ସୁଖେ ସୁଖେ ଥାଉ । ” ବିଶ୍ୱାସିନୀ
ଦେବତାମାନଙ୍କ ବିନୟମୟର କଥାରେ ନିବର୍ତ୍ତିଗଲେ— ଯଜ୍ଞ
ଶେଷ ହେଲା ।

ପଣ୍ଡିତରଣ

ନାନା କଥାରେ ଥରକୁ ଥର ଏହିପରି ବିଦ୍ୱ ପଡ଼ିଲା—
 ଏହିପରି ସଂସାର ଘଟଣା ନେଇ ବିଶ୍ୱାସିନୀ ଥରକୁ ଥର ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ
 ହେଲେ । ସେ ଶେଷକୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ—“ନା, ଏ ଦକ୍ଷିଣ
 ଦେଶରେ ଆଉ ତପସ୍ୟା କରି ହେବ ନାହିଁ । ଚାଲି ସମସ୍ତେ ପଶ୍ଚିମ
 ଦେଶକୁ ଯିବା । ସେଆଡ଼େ ପୁଷ୍କର କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ସ୍ଥଳର
 ସ୍ଥାନ ଅଛି । ସ୍ଥାନଟି ନିର୍ଜନ, ନିକାଞ୍ଚନ, ବଡ଼ ସ୍ୱର୍ଗଦାୟକ । ସେଠାରେ
 ତପସ୍ୟା କଲେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଆଉ ଏପରି ବାଧାବିଦ୍ୱ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।”
 ଜନ ସେବମାନଙ୍କୁ, ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଆଉ ଆଉ ରୂପମାନଙ୍କୁ, ଥର ବିଶ୍ୱାସିନୀ
 ପୁଷ୍କର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଗଲେ । ସେଠାରେ ପୁଣି କଠୋର ତପସ୍ୟା
 ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ଠିକ୍ ସେହି ସମୟକୁ ଅପେକ୍ଷାର ରାଜା ଅମ୍ବରାଣ ଅମ୍ବମେଧ-
 ଯାଗ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦ୍ୱେଷ କରି, ନିଜେ ଦେବ-
 ରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର କୌଶଳରେ ଯଜ୍ଞ-ଅଣ୍ଡ ଅପହରଣ କରି ନେଲେ—
 ଯଜ୍ଞ ଅଧୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଯେ ରକ୍ଷା
 କରି ନ ପାରେ, ସେ ରାଜା ହେବ କାହିଁକି ? ସକଳ ପାପ, ସକଳ
 ଦୋଷ ରାଜାର । ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ଶେଷ କରିବାକୁ ହେବ— ପଶୁ
 ନ ମିଳିଲା ତ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ସେ କୌଣସିମତେ ଗୋଟିଏ ନର ଆଣି
 ବଳ ଦେବାକୁ ହେବ ।” ଏହା କି ସମ୍ଭବ ? ଜୀବନ ପାଇଁ ସବୁ !
 କିଏ ଛାଡ଼ି ଅର୍ଥ ସକାଶେ ଜୀବନ ବିକ୍ରୟ କରି ପାରେ ? ଯାର
 ପ୍ରାଣରେ ଲେଖମାତ୍ର ସ୍ନେହ ମର୍ମତା ଅଛି, ସେ କି ପ୍ରାଣର ପୁଣି, କନ୍ୟା,
 ସ୍ନେହା ସ୍ୱଜନଙ୍କ ଜୀବନ ଦେଇ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବ ? ଅମ୍ବରାଣ
 ପୃଥ୍ୱୀକୁ ଗଲେ, କେଉଁଠାରେ ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ନାହିଁ ।
 ବୁଲି ବୁଲି ଶେଷରେ ରାଜାଙ୍କ ମୁନଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଆସି ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଦେଖିଲେ, ମୁନ ବହୁ ପୁଅ କଳିଙ୍ଗ, ନେଇ ବସି ଅଛନ୍ତି । ଶରୀର ତେଜରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଆଲୋକିତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଅମ୍ବୁଲତା ସେଠାରେ କେତେକ ଦିନ ରହିଲେ । ନିଜର ଭକ୍ତି ବିନୟ, ସେବା ଶୁଣୁଣାରେ ମୁନଙ୍କ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କଲେ । ମୁନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବାରୁ କହିଲେ,— “ସାରା ପୃଥିବୀ ଖୋଜି ସାରିଲଣି, ମୋର ଯଜ୍ଞ-ପଣ୍ଡିତ କିଏ ନେଇଛୁ ପାଉ ନାହିଁ— ଯଜ୍ଞ ସେହିପରି ଅତୃପ୍ତି ରହିଛି । ଆପଣ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଦେଇ ପାରିବେ କି ? ଯଦି ଦିଅନ୍ତେ, ମୋର ଯଜ୍ଞ ରକ୍ଷା ହୁଅନ୍ତା— ଆଉ ଆପଣ ସେ ମୂଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତେ, ଦିଅନ୍ତୁ— ଜୀବନରେ ଏ ଉପକାର ବୁଲି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ” ମୁନ କହିଲେ, “ମୁଁ ତ ମୋର ବଡ଼ ପୁଅକୁ କେବେ ହେଲେ ଶୁଦ୍ଧ ପାରିବି ନାହିଁ— ସେ ସେ ପିଣ୍ଡର ଅଧିକାରୀ । ” ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀ କହିଲେ, “ସାନ ପୁଅ ମୋର ପ୍ରାଣରୁ ଅଧିକ— ସେ ରାଜେ, ମୁଁ ପ୍ରାଣ ଧରି, ରହି ପାରିବି ନାହିଁ । ମହିର୍ଥା ପୁଅ ବାପ ମାଆଙ୍କ ମନ ଜାଣି, ଯଜ୍ଞପଣ୍ଡିତ ହେବାକୁ ଆନନ୍ଦରେ ରାଜି ହେଲେ । ଯଜ୍ଞରେ, ଦେବତାମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରାଣ ଦେବା କେତେ ଜଣଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟେ ? ମୁନଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥେନୁ, କୋଟି ରହି ଦେଇ ଅମ୍ବୁଲତା ଶୁନଃଶେପଙ୍କୁ ରଥରେ ବସାଇ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରିଲେ । ତାଙ୍କ ଆନନ୍ଦ କିଏ କହିବ ?

ବନ୍ଧେ ପୁଅର ସେହି ପଡ଼ିଲା । ଉନ୍ମୁ ଉଦିଆ ଖରା— ଶେଷରେ ହଠାତ୍ ଉଡ଼ି ପଡ଼ିଲା— ତାପରେ ପୁଣି ପଥଶମରେ କ୍ଳାନ୍ତ ଶ୍ରାନ୍ତ । ନିଜ ରଥରୁ ଓହ୍ଲାଇ ବିଶ୍ରାମ କଲେ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସୁନ୍ଦର ଅରଣ୍ୟ; ଦେଖିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କରା ହେଉ ନାହିଁ । ସେ ଗୋଡ଼ ଦେଖି ଶୁନଃଶେପଙ୍କୁ ଜୀବନ ବଡ଼ ମଧୁମୟ ବୋଧହେଲା— ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଏ ସୁନ୍ଦର ଧର ଶୁଦ୍ଧ ଚାଲିଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ; ମରଣ ବଡ଼ ଉପାବିତ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ତଥାପି ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର ସିଆଡ଼େ ବୁଲି ବୁଲି ଅରଣ୍ୟର ଶେଷ

ଦେଖି ଲାଗିଲେ । ମନ ଭୁଲାଇ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ—ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦେବ ଯୋଗକୁ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ବିଶ୍ୱାସିତଙ୍କ ଆଗରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ବିଶ୍ୱାସିତ ଲେଖାରେ ତାଙ୍କର ମାମୁ । ମାମୁଙ୍କ ଆଗରେ ଦେଖି ରୁଦ୍ଧ ଶୋକ ଉଠିଲା ପଡ଼ିଲା । ମାତା ଗଲବେଳେ ପ୍ରାଣ ଦେବା ସହଜ କଥା; କିନ୍ତୁ ରକ୍ତ ଟୁଟିବ ଶୀତଳ ହୋଇ ଅସିଲେ, ଜୀବନର ମାୟା ସହଜରେ ଛାଡ଼ି ଦିଏ ନାହିଁ । ମୃତୁ ଚନ୍ଦ୍ରା କରୁ କରୁ ଶୁନଃଶେଷ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ । ସେଥିରେ ପୁଣି ପିପାସା, ପଥଗ୍ରସ ମିଶିଗଲା । ନିତାନ୍ତ ଅବଶ ହୋଇ ବାଳକ କାନ କାନ ମାମୁଙ୍କ କୋଳରେ ଢଳି ପଡ଼ିଲେ । ବିକଳ ହୋଇ କହିଲେ, “ମାମୁ, ବାପା ମାଆ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି— ଜ୍ଞାତବନ୍ଧୁ, ସ୍ୱେଚ୍ଛାସ୍ତକନ ସକଳ ସମ୍ପର୍କ ଶେଷ ହୋଇଛି । ଆପଣ ଅନାଥ, ନିରାଶ୍ରୟ ଆଶ୍ରୟ — ମୋତେ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଶରଣ ପଶୁଛି— ଆପଣଙ୍କର ଧର୍ମ ଧୃଷ୍ଟ ହେଲି । ପୁଅ ବୋଲି ବିଚାରି, ମୋତେ ସାଦା ହୁଅନ୍ତୁ— ଉଦ୍ଧାର କରନ୍ତୁ ।” ଶୁନଃଶେଷ ସକଳ ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲେ । ଆଉ ଶେଷରେ କହିଲେ, “ମାମୁ, ଗୁଜା ଯେପରି ଯଜ୍ଞଫଳ ଲାଭ କରନ୍ତି, ସେହିପରି କରିବାକୁ ହେବ— ତା ନ ହେଲେ, ମୋର ବଞ୍ଚିବାର ଦାୟି ନାହିଁ ।”

ବାଳକର ବଞ୍ଚିବା ପ୍ରତି ଏ ମମତା— ଅଥଚ ଏତେ ଦୂର ମିଜ୍ଜାନ ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସିତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ସେ ବିକଳ ଦେଖି, କରୁଣ କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କର ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । କହିଲେ, “କିଛି ରପୁ ନାହିଁ ବାବା, ମୁଁ ତତେ ରକ୍ଷା କରିବି ।” ତା ପରେ ନିଜ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲେ, “ତୁମେମାନେ ସମସ୍ତେ ଧାର୍ମିକ ଓ ସୁସ୍ୱସ୍ଥ, ପରଲୋକରେ ପିତାର ମଙ୍ଗଳ ବିଧାନ କରିବା ପୁଣିର କାର୍ଯ୍ୟ । ଏ ଅନାଥ ବାଳକଟି ମୋଠାରେ ଶରଣ ପଶିଛି— ଶରଣ ରକ୍ଷା ନ କଲେ ପରଲୋକରେ ମୋର ଭଲ ଗତି ନାହିଁ । ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଜଣେ ଅନୁରାଗ

ରାଜାଙ୍କର ଯଜ୍ଞପଣ୍ଡା ହୋଇ, ମୋର ଧର୍ମ ରକ୍ଷା କର । ବାପାଙ୍କ କଥାରେ ପୁଅମାନଙ୍କର ଅଭିମାନ ହେଲା । ସେମାନେ ପ୍ରାଣର ମାୟା ସଦୃଶରେ କାନ୍ଧି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ, “ବାପା, ନିଜ ପୁଅକୁ ବଳ ଦେଇ, ଦାଣ୍ଡର ପିଲାଟାକୁ ରଖୁ ଲାଭ କଣ ? ଜୀବ ପ୍ରତି ଦୟା କରି, କିଏ ନିଜର ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରେ କି ?

ଏହି କଥାରେ ବିଶିଷ୍ଟ ନୋଥରେ ଜଳ ଉଠି, ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ । “ପାମର ଗୁଡ଼ାକ, ମୋ ପରି ବାପାର କଥା ମାନିଲ ନାହିଁ— ତୁମେ ତେବେ କି ପୁଅ ? ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ପରି ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ଶୁଣ୍ଠାଳ ହୋଇ ରହ ।” ନିଜର ପୁଅମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ଅଭିଶାପ ଦେଇ, ବିଶିଷ୍ଟ ଶୂନଃଶେଷଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଭୟ ନାହିଁ, ବାବା ମୁଁ ଉପାୟ ବତାଉଛି, ରକ୍ଷା ପାଇବୁ । ଯେତେବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ତୋତେ ରକ୍ତବସନି ପିନ୍ଧାଇ ଦେବେ— ବେକରେ ପୂଜ୍ୟମାନ ଲିମ୍ବାଇ ଦେଇ, କୃଷ୍ଣ ଢୋରରେ ବାନ୍ଧି ବଳ ଦେବାକୁ ନେବେ, ତୁ ଏଇ ମନ୍ତ୍ର ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ଜପୁଥିବୁ— ତୋର କିଛି ଅନିଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ ।” ଶୂନଃଶେଷ ଭଲ କରି ମନ୍ତ୍ର ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ମନେ ରଖିଲେ । ସେହିକ୍ଷଣି ମାମୁଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି, ବାଦାୟ ନେଇ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଚାଲି ଗଲେ ।

ଯାଜ୍ଞ କହିଲେ, “ଆଉ ବିଲମ୍ବ କାହିଁକି ? ମୋତେ ନେଇ ଆପଣ ଯଜ୍ଞ ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ।” ବାଳକର ସାହସରେ ରାଜା ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ, ଯଜ୍ଞ-ଶାଳାରେ ଯାଜ୍ଞ ପଢ଼ିଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଶୂନଃଶେଷ ରକ୍ତବସନି ପିନ୍ଧି, କୃଷ୍ଣ ଦଉଡ଼ିରେ ଯୂପକାଠରେ ଆସି ବସି ହେଲେ । ପ୍ରାଣ ଯିବା ସମୟ । ବାଳକ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି, ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ ହୃଦୟରେ, ନିବିଷ୍ଟ ମନରେ ସେଇ ମନ୍ତ୍ର ଦୁଇ ଧାଡ଼ି ଜପ କରୁଥାନ୍ତି । ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ବେକରେ ଖଣ୍ଡା ଆସି ପଡ଼ିଲା— କିଛି ହେଲା ନାହିଁ ! ମନ୍ତ୍ରର କି ଅତ୍ଯୁତ ଶକ୍ତି !

ବାଳକଙ୍କୁ ଦେଖି, ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବତାମାନେ ଆନନରେ ଭୋଲ ହୋଇ ଗଲେ— ନିଜ ନିଜର ପୁଅଠାରୁ ବଳି ବି ବାଳକ ଠାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଲା— ସମସ୍ତେ ବାଳକକୁ ଘାତ ଜୀବନ ଦେଇ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇ ଗଲେ । ଅଉ ଲୋକ ଅନୁଗ୍ରହରେ ରାଜା ଯଜ୍ଞ ପଳ ପାଇଲେ— ତାଙ୍କର କାମନା ପରପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ।

ମେନକା

ସେହି ପୁଅର ଯେତେବେଳେ ତପସ୍ୟା କରୁ କରୁ ପୁଣି ହଜାର ବର୍ଷ ବିତିଗଲା । ବ୍ରତ ଶେଷରେ, ଝୁମରଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେଇ, ନୂତନ କରି ଅନ୍ନ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହୁଏ । ବିଶ୍ୱାସିନୀ ସ୍ନାନ ସାରି, ଅନ୍ନ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବାକୁ ବସିଛନ୍ତି, ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତାମାନଙ୍କ ଘେନି ବ୍ରତ୍ତା ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେ । କହିଲେ, “ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସିନୀ, ତୁମ ତପସ୍ୟା ପରି ତପସ୍ୟା ଦେଖା ନ ଥିଲା । ସବୁ ଦେବତାମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ, ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ତୁମେ ଅଜ୍ଞ ଠାରୁ ରୁଷି ହେଲ । ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ହୃଦୟ ଲଜ୍ଜାରେ, ଦୁଃଖରେ ଘାମି ହେଲା । ଭାବିଲେ, “ଏତେ ତପସ୍ୟା କରି ଏବେ ରୁଷିହୁଏ ହେଲ ! ଅଉ ସମାଜକୁ ଯାଇ ନୃତ୍ୟ ଦେଖାଇବି କାହାକୁ ?” ଅଉ ଅନ୍ନ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ସେଇ ଅବସ୍ଥାରେ ସେଇ ପୁଣି ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲେ ।

ସେଇ ତପସ୍ୟାରେ ପୁଅର ଯେତେବେଳେ ନାମ ସିଦ୍ଧିବନରେ ବାଜି ଗଲା । ସେ ଘୋର ତପସ୍ୟା ଦେଖିବାକୁ କେତେ ଗୁରୁ କନ୍ଦର, କେତେ ଯତ୍ନରତ, ସିଦ୍ଧସାଧକ ଆସିଲେ । ଏ ତପସ୍ୟା କଥା ସ୍ୱର୍ଗର ବିଦ୍ୟାଧରାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯାଇଁ ଉଠିଲା । ବିଦ୍ୟାଧରାମାନେ ସ୍ୱର୍ଗର ଅମ୍ବୁର—

ସେ ସୁନ୍ଦର ପଣର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ଅସ୍ପଷ୍ଟମାନଙ୍କ ବସ୍ତ୍ର କେବେ ଖସେ ନାହିଁ, କି ସେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କେବେ ମଉଲେ ନାହିଁ । ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଗର ସବୁ ଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଅଳଙ୍କାର, ବେଶଭୂଷା, ମଣିମାଣିକ୍ୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଲେ, ଗାନ ବାଜଣା, ନୃତ୍ୟଗୀତ ଶୁଣିଲେ ପଥର ବି ତରଳି ବୋହୁ ଯିବ — ଜୀବଜନ୍ତୁ, ଗଛଲତା ବଣ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିବେ । ମେନକା ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଧରାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାରି ସୁନ୍ଦର, ତାଙ୍କର ଏ ତପସ୍ୟା ଦେଖି ଯିବାକୁ ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ବିଶ୍ୱାସିତ୍ର ଯେଉଁ ବଣରେ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ, ମେନକା ସେଇ ବଣକୁ ଆସିଲେ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ, ବେଶଭୂଷାରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଝଲକ ପଡ଼ୁଛି । କୋକିଳ ଠାରୁ ଆହୁରି ମଧୁର ସ୍ୱରରେ ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ମେନକା ବୁଲୁଛନ୍ତି । ମାଲ ବନସ୍ତରେ ସେ ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣ ଗୌର ରୂପ, ମେଘରେ ବିଜୁଳୀ ଖେଳିଗଲା ପରି ସୁନ୍ଦର ଦିଶିଲା । ବିଶ୍ୱାସିତ୍ର ବିମୋହିତ ହୋଇ ଭାବିଲେ “ପତ୍ନୀ ଅଭାବରେ ମାନବ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ — ଜୀବନ ନାରସ । ପତ୍ନୀର ଯୋଗ ହେଲେ କଠୋର ସାଧନାରୁ ମଧ୍ୟ ଅମୃତ ଝରିବ । ” ଏତେ ଦିନ ପରେ ସଂସାରର ତରଳ ମଧୁର ସୁଖ ପୁଣି ସୁଖ ଲାଗିଲା । ବିଶ୍ୱାସିତ୍ର ମେନକାଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଲେ — ତାଙ୍କୁ ବିଭା ହୋଇ — ସେ ବନରେ ଘର ହାର କରି, ବହୁ ଦିନ ସଂସାର କଲେ । ମନେ ହେଲା — ମେନକା ତାଙ୍କ ତପସ୍ୟାର ଫଳ — ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଆସିବ ।

ସଂସାରର ଦରଳ ଜୀବନରେ ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କର ସେ ସାଧନା, ଉପାସନା, କଠୋର ତପସ୍ୟା ଚେତୁ ଅଡ଼େ ଭାସି ଗଲା — ସେ ବ୍ରହ୍ମ-ଚେତ ମଉଳ ପଡ଼ିଲା । ଦଶହା ବର୍ଷରେ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ! ବିଶ୍ୱାସିତ୍ର ନିଜର ଦୂରବସ୍ଥା ବୁଝି ପାରିଲେ । ବୁଝି ପାରିଲେ — ମେନକାହିଁ ସକଳ ଅନର୍ଥର ମୂଳ — ତାଙ୍କ ସୁଖମୟ ସ୍ୱର୍ଗ-ପଥର କଞ୍ଚକ । ଘୋର ଅନ୍ୟତାପ ଆସିଲା — ବସିଷ୍ଠଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ି ଲଜ୍ଜାରେ, ଅପମାନରେ

ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ । ମେନକା ବୁଦ୍ଧିମତୀ ସୁରବାଳା । ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କୁ ଦେଖି
 ସାଗରେ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଜାଣିପାରିଲେ । ଏ ମଧ୍ୟରେ ମେନକାଙ୍କର
 ଗୋଟିଏ ଝିଅ ହୋଇଥିଲା । ଝିଅ ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ରତ୍ନ । ସେ ଗଠନ,
 ସେପରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖା ନଥିଲା । ମେନକା ଘଟଣା ବଡ଼ ବିଷମ
 ବୁଝିପାରି, ସେଇ ଭୁବନ ମୋହିନୀ କନ୍ୟାଟକ ପିତାଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ
 ଆଣି ଶୁଆଇ ଦେଲେ । କନ୍ୟାର ଚୁପ୍ ଦେଖି, ପିତା ହୃଦୟ ପ୍ରେମରେ
 ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା— ସେ ରାଗ ମଉଳ ପଡ଼ିଲା । ଧନ୍ୟରେ ମାୟା ! ଟକାଏ
 ବରକ୍ରା ହୋଇ, ବିଶ୍ୱାସିନୀ କହିଲେ, “ନା, ଆଉ ହେବ ନାହିଁ—
 ମୁଁ ଆଉ ତୁମକୁ, କି ତୁମର କଥାକୁ ଚାହିଁବା ନାହିଁ । ଭଲ ଗତ
 ଥିଲେ, ପାଖରୁ ଅନ୍ତର ହୁଅ ।” ମେନକା ଚାହିଁକି କୋପରୁ ରକ୍ଷା
 ପାଇ ଆନନ୍ଦରେ ଚାଲି ଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଝିଅଟକ ମହର୍ଷି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଅଶ୍ରମ
 ପାଖରେ ଶୁଣି ଯାଇଥିଲେ । କନ୍ୟାଟ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଅଶ୍ରମରେ ପରିପାଳିତ
 ହେଲା— ପରେ ମହାରାଜା ଦୁର୍ଜୟଙ୍କର ପାଟମହାଦେଇ ହୋଇ
 ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ସତ୍ତାଭରେ ରମଣୀ ସମାଜର ଆଦର୍ଶ ହୋଇଥିଲା । ସେଇ
 କନ୍ୟାଟହିଁ ଶକୁନ୍ତଳା— ମହା ପ୍ରତାପ ଭରତ ରାଜାଙ୍କ ମାତା ।

ସଂସାର ମାୟାରେ ପଡ଼ି ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କର ସକଳ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ।
 ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ, କୌଣସିମତେ ଦମନ କରିବେ । ସେ ସେ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି
 ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମକୁ ବାହାରି ଗଲେ । ସେଠାରେ କୌଣସି ନଈ କୂଳରେ
 ବଡ଼ କତୋର ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଦେଖି ଦେଖି ପୁଣି ହଜାର
 ବିଦିନଲା— ତପସ୍ୟା ଚାଲିଛି । ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବତାମାନେ, ଚାରିପଟୁରୁଷ-
 ମାନେ ଭୟରେ ଥରିଲେ । ନିଜେ ବୁଝି ଆସି କହିଗଲେ, “ତୁମ
 ତପସ୍ୟାରେ ବଡ଼ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲି— ତୁମେ ଆଜି ଠାରୁ ମହର୍ଷି ହେଲ, ।”
 ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ମୁହଁ ଶୁଖିଲେ— କହିଲେ, “କଣ, ମୋର ତେବେ
 ଇନ୍ଦ୍ରମୁ ଜୟ ହୋଇ ନାହିଁ— ମୁଁ ଏବେ, ଏତେ ତପସ୍ୟା ପରେ ବି

ବ୍ରହ୍ମସି ହେବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ମେଲି ନାହିଁ ? ତେବେ ଆଉ କାହିଁକି ?
ଆଉ କାହିଁକି ଏ ଜୀବନ ଧରି ଚାହିଁଥିବ ? ” ବ୍ରହ୍ମା ହସି ଏ ଦୁଃଖିତ
ମୋର କହିଲେ, “ରଫୁ ନାହିଁ ମହର୍ଷି, ତୁମ ଚେଷ୍ଟାରେ କିଛି ଅସମ୍ଭବ
ରହିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଶୀଘ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୱ ଜୟକରି, ବ୍ରହ୍ମସିର ଉପଯୁକ୍ତ
ହେବ । ” ନିଜେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଠାରୁ ଏ ଅଭାସନା ପାଇ, ବିଶ୍ୱାସିନୀ
ଆନନ୍ଦରେ କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ପ୍ରାଣରେ ଅପୂର୍ବ ଆଶା ଉତ୍ଥାପି
କେଲିଗଲା ।

ରମ୍ଭା ଅଭିଶାପରେ ପଥର ହୋଇ ଟଳି ପଡିଲେ

ଅପାର ଉତ୍ସାହରେ ବିଶ୍ୱାସିନୀ ପୁଣି ଆହୁରି ଅସାଧ୍ୟ ତପସ୍ୟା
ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ଫେପରି ତପସ୍ୟା ଦେଖା ନଥିଲା— ଶୁଣା
ନଥିଲା । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନାନ୍ତ ଖରା— ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିଆଁ ବସି
ଦେଉଛନ୍ତି— ପାଦ ତଳେ ଲିଆ ଫୁଟିଛି— ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଭବ୍ଭ ଭବ୍ଭ
ନିଆଁ ଜାଳି ଦେଇ, ନ ଖାଇ ନ ପିଇ, ଏକ ଲୋଡ଼କିଆ, ଦୁଇହାତ
ଉପରକୁ ଟେକି କିଏ ତପସ୍ୟା କରି ଯାରେ ? ଏହିପରି ତପସ୍ୟାରେ
ଖରା ଚାରିମାସ କଟିଯାଏ । ବର୍ଷାଆସେ । ଖୋଲା ଯାଗା— ମୁଷଲଧାରରେ
ବର୍ଷା କେତେବେଳେ ବା କୁଆପଥର ବର୍ଷା ଯାଉଛି— ପବନରେ,
ଘୋର ବତାସରେ ସାରା ପୃଥିବୀ ଧରି ଉଡ଼ୁଛି, ତଥାପି ସେହିପରି ଛିଡ଼ା
ହୋଇ ତପସ୍ୟା ଚାଲିଥାଏ । ବର୍ଷା ଯାଏ, ଶୀତ ଆସେ । ସେ ତପସ୍ୟା
ଆଉରି ଉତ୍ସାହ । ସବୁବେଳେ ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ିରହି ପୁଣି ତପସ୍ୟା
ହେବ ! ରକ୍ତମାଂସ ଦେହରେ ଏପରି ତପସ୍ୟା କି ସମ୍ଭବ ? ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କୁ
କିଛି ଅସମ୍ଭବ ରହିଲା ନାହିଁ— ତପସ୍ୟା ଚାଲିଲା ।

ଏପରି ତପସ୍ୟା— ଏ କଷ୍ଟ ଦେଖିଲେ କାହାର ହୃଦୟ ତଳେ ନ ଯିବ ? ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭାବନା ପଡ଼ିଲା । ସଂସ୍ଥେ ବିଚାରରେ, “ଏ ତପସ୍ୟାରେ ବିଶ୍ୱାସିନି, ଇନ୍ଦ୍ର କି ନନ୍ଦ୍ର, କଣ ହୋଇଯିବ, କେଜାଣି ।” ଦେବତାମାନଙ୍କ ମନରେ ଉର୍ଦ୍ଧା ହେଲା, ଦ୍ୱେଷଭାବ ଜନ୍ମିଲା । ନିଜେ ଇନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱାସିନିଙ୍କ ଏ ତପସ୍ୟା ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ନାନା ଉପାୟ ପାଞ୍ଚ ହେଲେ ।

କ୍ରମେ ଶୀତ ଯାଇଁ, ବସନ୍ତ ଆସିଲା । ସାରା ସଂସାର ସୁଖରେ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଉଠିଲା । କୋକିଳ ପଞ୍ଚମ ତାନରେ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣି ଦେଲା । ବୃକ୍ଷ ଲତା ଫଳ ପୂଲରେ ଭାଜି ପଡ଼ିଲେ । ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ଜୀବ ସକଳ ମଧୁର ମୁର୍ତ୍ତି ଧରି ସଂସାର ସୁଖରେ ଭାସିଲେ । ମୃଦୁମନ ପବନରେ ପୁଷ୍ପର ସୁନ୍ଦର ଭାସି ଆସି, ପ୍ରତି ପ୍ରାଣରେ ଉନ୍ମାଦନା ଡାଳି ଦେଲା । ଠିକ୍ ସମୟ ବୁଝି ଇନ୍ଦ୍ର ରମ୍ୟାକୁ ଡକାଇଲେ । ବିଦ୍ୟାଧରାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରମ୍ୟା ସବୁ ଠାରୁ ସୁନ୍ଦର । ତାଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲେ, “ରମ୍ୟା, ଅମରମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଉପକାର କରି ପାରିବ ? ତୁମେ ସ୍ୱର୍ଗର ଅପୂର୍ବ ସୁନ୍ଦରୀ— ତୁମର ଏ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଲେ, କେଉଁ ଯଦି ଟଳି ନ ଯିବ ? ବିଶ୍ୱାସିନିଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ଆମର ଆସନ ସବୁ ଟଳିମଲ ହୋଇ ଥିଲାଣି । ତୁମେ ଯାଇ, ତାଙ୍କ ମନ ସଂସାର ଦିଗକୁ ଫେରାଇ ପାରିବ ? ତା ନ ହେଲେ, ଆମର ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।”

ନିଜେ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୁଖରେ ଚିଜର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ରମ୍ୟା ଡକିଏ ବୋଲି ଅନୁଭବ କଲେ । ଡ଼ାଣି ବିଶ୍ୱାସିନିଙ୍କ ପରି ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ପା ଯଦିକି ଟଳାଇବା ସମ୍ଭବ କଥା ନୁହେଁ ! ରମ୍ୟା ଡକିଏ ଚାଲିଗଲା ମଧ୍ୟ ହେଲେ । କହିଲେ, “ବିଶ୍ୱାସିନି, ସାମାନ୍ୟ ରୁଷି ନୁହନ୍ତି— ତାଙ୍କୁ ଟଳାଇ ପାରିବ କିଏ ? ପୁଣି ଡକିଏ କୋଥ ହେଲା ତ— ସେଇକ୍ଷଣି ପ୍ରଳୟ କାଣ୍ଡ । ନା, ତା ହେବ ନାହିଁ ।” ଇନ୍ଦ୍ର ବହୁତ ବୁଝାଇ

କହିଲେ । କହିଲେ, “ମେନକା ଯାହା ସହଜରେ କରୁଥିଲା— ତୁମ-
ପରି ସୁନ୍ଦରୀ ତା ଚେଷ୍ଟା କଲେ, କରି ପାରିବ ନାହିଁ ? ଏ କପରି
କଥା ! ତୁମେ ଯାଅ, ଏ ମନୋହର ବସନ୍ତକାଳ ତୁମର ସାଥୀ ହେବ ।
ତୁମେ କେବେ ବିପଳ ହୋଇ ବାହୁଡ଼ିବ ନାହିଁ ।” ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ
ପ୍ରବର୍ତ୍ତନାରେ ସୁରସୁନ୍ଦରୀ ରମ୍ଭା ପଡ଼ିଗଲେ । ସେ ଦିବ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ମୂର୍ତ୍ତିକ
ହାର୍ଦ୍ଦର ବିଚିତ୍ର ବେଶଭୂଷାରେ ଅଦ୍ଭୁତ ସୁନ୍ଦର କରି ମଣ୍ଡିଦେଲେ । ପଞ୍ଚମ-
ତାନରେ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ, ଆସି ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ଆଗେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ
ଗଲେ । ବିଶ୍ୱାସିନୀ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ପରି ଦେଖିଲେ, ସେ ଅପୂର୍ବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ,
ଶୁଣିଲେ ସେ ଅମୃତମୟ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର । ହୃଦୟରେ କ୍ଷଣେକ ବାସନା ଜଳ-
ଉଠିଲା— ପୁଣି ପର କ୍ଷଣରେ କ୍ରୋଧରେ ପ୍ରକମ୍ପିତ ହେଲେ । ଓଠ
କାମୁଡ଼ି, ରାଗରେ ଗରଜି ଉଠିଲେ, “ଥରେ ଏଇ ରମଣୀ ଘେନି ସର୍ବ-
ନାଶ ଘଟୁଥିଲା— ପୁଣି ଥରେ ସେଇ ଅରଜୟ ! କିଣ, ବିଶ୍ୱାସିନୀ
ଏଡ଼େ ସୁନ, ଏଡ଼େ ଦୁର୍ବଳ ସେ କ୍ଷୁଦ୍ର ରମଣୀର ମୁଖ ଦେଖି, ଜୀବନର
ପ୍ରଭଙ୍ଗ, ସ୍ୱର୍ଗମୟ ହାର୍ଦ୍ଦ ଭୁଲିଯିବ ! ପାପୀୟସି, ବିଶ୍ୱାସିନୀକୁ ଭୁଲାଇବାକୁ
ତୁ ସତେ ଆସିଛୁ ? କି କଷ୍ଟ, କି ଚିନ୍ତା, କି ବେଦନାରେ ଏ ପ୍ରାଣ
ଛଟପଟ ହୋଇ ସରୁଛି, ଦେଖୁ ନାହିଁ ? ମୋର ଜୀବନ ନାଶ କରିବାକୁ
ଆସିଛୁ— ତୋର ହୃଦୟ ବିଚାର ନାହିଁ ! ଛୁଛି, ରାସିଛି, ତୋର
ହୃଦୟ ନାହିଁ ! ତୁ ନିଷ୍ଠୁର— ପଥର ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅଦ୍ଭୁତ କଠିନ ।
ସେଥିପାଇଁ ସହସ୍ରବର୍ଷ ଏଇଠାରେ ପଥର ହୋଇ ପଡ଼ିଥା— ପୁଣି
କେହି ମହାତେଜ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅନୁଗ୍ରହ ହେଲେ ଯାଇଁ ଜୀବନ ପାଇ
ଉଠିବୁ ।”

ପାହୁରୁ କଥା ବାହାରତ କି ନ ବାହାରତ, ସେହି ଅପରୂପ ମୂର୍ତ୍ତି
ପଥର ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଟଳ ପଡ଼ିଲା । ସେ ଗୋଚରମୟ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ନଜେ
ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟରେ ପ୍ରାଣ ପାଣି ହୋଇ ଗଲା । ଅନୁଭାସରେ

ଅନ୍ତର ବିଶ୍ୱାସୀ ହେବାକୁ ବଢ଼ିଲା; ଭାବିଲେ, “ସକ ମୋତେ ! କ୍ଷୁଦ୍ର
ଅବଳାପ୍ରାଣୀ, କି ଦୋଷ ଅଛି ତାର ! କି ହୃଦୟହୀନ ମୁଁ ! ଏ କୋଥ
ଧୂବା ଯାଏ ଆଉ କାହା ପ୍ରତି ଏପରି ନିଷ୍ଠାର ଅଭିଶାପ ବାହାରିବ
ନାହିଁ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆୟତ୍ତ କରିବି । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ
ନ ମିଳିଛି, ନିଶ୍ୱାସ ରୋଧ କରି ତପସ୍ୟା କରୁଥିବି । ”

ଶେଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଲେ

ପୁଷ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ରମ୍ୟାଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତରମୟ ବିଗ୍ରହ ପଡ଼ି ରହିଲା ।
ସେ କରୁଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କ ହୃଦୟ ଫାଟିଗଲା । କ୍ରମେ ସେ
ସ୍ଥାନରେ ତପସ୍ୟା କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହେଲା । ବିଶ୍ୱାସିତ୍ର ପୁଷ୍କର ଛାଡ଼ି ପୂର୍ବ
ଦେଶରେ ଯାଇ ପୁଣି କଠୋର ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେ ତପସ୍ୟା
କରି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ଧରଣର । ଅନାଦି ଦୁଷ୍ଟତ ପାଇଁ ସେ ବେଦନା,
ସେ ଅନୁରାଗ, ସେ ଲୋଭକ-ଧାରା ମୂଷ୍ଟିରେ ନୂତନ । ଅନ୍ନ ଚ୍ୟାଗ କରି,
ନିଶ୍ୱାସ ଗୁରୁ, ଶୌଚ ଭାବରେ ଅତଳ ଅତଳ ହୋଇ ବସିଥାନ୍ତି,
ଅନର୍ଗଳ ଲୋଭକ ଧାରା ବହୁ ଯାଉଥାଏ । ବଜ୍ରକଠୋର ପ୍ରାଣ କ୍ରମେ
ଲବଣୀ ଠାରୁ କୋମଳ ହୋଇ ଆସିଲା— ଅନ୍ତରର ଗୁଣ, ଅହଂକାର,
କଳ୍ପସକାଳିନୀ ସେ ଲୋଭକରେ ଥୋଇ ହୋଇଗଲା । ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କ
ଅନ୍ତର ପ୍ରେମରେ ଭଲ ଭଲ ହେଲା । ସେ ପ୍ରେମମୟ ମୂର୍ତ୍ତିରୁ ସରସ
ସୁନ୍ଦର ଲୋମାହି ପଡ଼ି ବିକଶି ବିଶିଲା । ଜୀବଜନ୍ତୁମାନେ ପ୍ରେମରେ
ଅକର୍ଷିତ ହୋଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଆନନ୍ଦରେ ଚରି ବୁଲିଲେ—
ବିଷଙ୍କାକୁଳ ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇଲେ । ସଂସାରର ଅସାର ମାୟାରେ
ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କ ହୃଦୟ ଆଉ ବିଚଳିତ ହେବାର ନୁହେଁ । ସମସ୍ତ ବିଷ ଆଜି
ତାଙ୍କର ପରିବାର— ସମସ୍ତ ରମଣୀକୁଳ ମାନୁଷ୍ୟମ— ଆଉ ସମସ୍ତ

ବାଧାବିହୀନ ବିକାଶର ଅମୃତମୟ ପଥ । ଭକ୍ତି, ବିନୟ, ପ୍ରେମ, ସରସତା
 ସେ ହୃଦସ୍ତରରୁ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱ ପାଇଁ ଉଦ୍ଧୃତ ପଡ଼ିଲା । ଫରକାମିନୀମାନେ
 ଅସି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ବୁଲିଲେ— ଜନ୍ମ ତପସ୍ୟା
 ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ନାନା ଉଦ୍ୟମ କଲେ— ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ
 ନଜାର ବର୍ଷ ଅସି ଶେଷ ହେଲା । ନଜାର ବର୍ଷର ଉପବାସ ପରେ
 ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ଖାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ଶୁଦ୍ଧ ବାଢ଼ି ଅଳ୍ପ
 ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ନଜାର ବର୍ଷ ପରେ ନୂଆଁ କରି
 ଖାଇବେ— ଅଳ୍ପ ସମ୍ଭାରରେ ଦେଖୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପର ଆଗ୍ରହ । ଜନ୍ମ
 ସେତିକି ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ଯୁଧାଞ୍ଜି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶ ଧରି ଅନୁତଳ ମାଗି-
 ବସିଲେ । ଧରା ! ତୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ହୁଅ । ଜୀବନ ପଦେ ପଦେ ଏ କି ଦାରୁଣ
 ପରୀକ୍ଷା ! ଜଳ, ତୁମେ ସତେ କି ନିଷ୍ଠୁର ! ବିଶ୍ୱାସିନୀ ଅଳ୍ପ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ-
 ବିଜୟୀ, ହେବେ ହେଲେ ଅଗପଛ ହେଲେ ନାହିଁ— ନୂଆଁ ନୂଆଁ ଅନୁତଳ
 ବ୍ରାହ୍ମଣ ହାତକୁ ଟେକି ଦେଲେ— ଆଉ ଅଳ୍ପ ଗ୍ରହଣ ନ କରି
 ପୁଣି ସେହିପରି ତପସ୍ୟା ଚାଲିଲା ।

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ପୁଣି ସହସ୍ର ବର୍ଷ ଅସି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ
 ବସିଲା— ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ— ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିରକ୍ଷା ଦେଇ ଅଳ୍ପ
 ଜଳ ଉଠିଲା । ସେ ତେଜରେ ବିଶ୍ୱ ସଂସାର ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା— ମୁଖ୍ୟ
 ମଳିନ ଦେଖା ଗଲେ— ସରସ୍ୱତୀ ଉଦୟ କନ୍ଦର ଲୟରେ ଅସ୍ଥିର
 ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବୋଧ ହେଲା, ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ସେ ତେଜରେ ସୃଷ୍ଟିସାର
 ଚସ୍ତା ହୋଇଛିବ ! ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବତାମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ,
 ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଡକା ଉଠିଲେ । “ପ୍ରଭୋ, ଏ ସୃଷ୍ଟି ସରିଲା—
 ରକ୍ଷା କରନ୍ତୁ ! ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ଯାହା ଇଚ୍ଛା, ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ— ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟର
 ସମ୍ରାଟ୍ ଯଦି ମାଗିଲେ, ତା ମଧ୍ୟ ଦିଅନ୍ତୁ ।”

ବ୍ରହ୍ମା ସେଇକ୍ଷଣି ବିଶ୍ୱାସିନୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲେ, ଅଳ୍ପ ଆନନ୍ଦରେ

ପ୍ରଶଂସା କିଛି କରି କହିଲେ, “ଧନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରଣି ! ଧନ୍ୟ ତୁମ ଜୀବନ !
 ଅଜ୍ଞ ତୁମେ ତପସ୍ୟା ବଳରେ ଅସଂଖ୍ୟ ସାଧନା କରିଅଛ । ବିଶ୍ୱ ସଂସାରକୁ
 ଦେଖାଇ ଅଛ— ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଜାତିଗତ, ଜନ୍ମଗତ ଅଧିକାର ନୁହେଁ—
 ଏହା ସାଧାରଣର ସମ୍ପତ୍ତି, ସାଧନା, ତପସ୍ୟାରେ ଲାଭ କରିବାର ଜିନିଷ ।
 ତୁମେ ଅଜ୍ଞ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଲ— ତୁମେ ଏ ସୃଷ୍ଟିରେ ଚିରଦିନ ଅମର
 ହୋଇ ରହ— ଅତୁ ତୁମର ଅଦର୍ଶ କାଳକାଳ ପବିତ୍ର ପ୍ରାଣରେ ଆଶା,
 ଦୁଃଖ ପ୍ରାଣରେ ଶକ୍ତି ଜାଗ୍ରତ କରୁ । ଯାଅ ବ୍ରହ୍ମଣି, ତପସ୍ୟା ତ୍ୟାଗ
 କରି ଅନନ୍ଦରେ ଗୁଲି ଯାଅ । ଅତୁ ଭବନା କାହିଁକି ?”

“ନା, ତା କପରି ହେବ ? ଅପଣ, ଅତୁ ଦେବତାମାନେ
 ମୋତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କହିଲ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ହେବ ନାହିଁ ।
 ନିଜେ ବ୍ରାହ୍ମଣଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଶିଷ୍ଠ ମୋତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲି କହିଲେ ତ ? ତା
 ନ ହେଲେ, ମୁଁ ପୁଣି ତପସ୍ୟା କରି ବସିବି— ଏହିଠାରେ ଇଚ୍ଛା
 ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ, ନୋହିଲେ ଜୀବନ ସରିବ । ”

ଦେବତାମାନେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ଯାଇ ଘଟଣା କହିଲେ— ବଶିଷ୍ଠ
 ସେହିଭାବେ ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ବାହାରିଲେ । ଆସି ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ—
 କି କମଳାୟ ମୂର୍ତ୍ତି ! ରକ୍ତି, ବିନୟ, ଅନୁତାପର ପବିତ୍ର ଲେଖକ କି
 କମଳାୟ ଛଟାରେ ଦୁଇ ଗଣ୍ଡଦେଶରେ ଖେଳ ଯାଉଛି ! ଜୋର
 ଅହଂକାରର ଲେଖ ନାହିଁ— ବ୍ରାହ୍ମଣର ପ୍ରେମମୟ, ପୁଣ୍ୟମୟ ଡେଇରେ
 ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଆଲୋକିତ ହେଉଅଛି । ଦୂରରୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ଦେଖି, ବିଶ୍ୱାସିତ୍ର
 କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଚରଣତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ବଶିଷ୍ଠ ବିଶ୍ୱାସିତ୍ରଙ୍କୁ
 ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ ଆଲିଙ୍ଗନ କଲେ ! ଅନନ୍ଦରେ ଭୋଲ ହୋଇ,
 କହିଲେ ଧନ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସିତ୍ର ! ତୁମେ ସାଧନା ବଳରେ ଅଜ୍ଞ ନିଶ୍ଚୟ
 ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମଣି ହୋଇ ପାରିଅଛ ।